

Specific Culture Items and Ideological Squares in English Language Teaching Textbooks Authored in Nuclear Power Countries Compared to Textbooks Used in Public High Schools in the Kurdistan Region of Iraq: A Study Based on Multimodal Discourse Analysis

Nava Nourdad ✉ 0000-0002-6175-8769

Department of English Language, Faculty of Persian Literature and Foreign Languages, University of Tabriz, Tabriz, Iran.
Email: Nourdad@tabrizu.ac.ir

Mohammad Zohrabi ** 0000-0002-9717-9830

Department of English Language, Faculty of Persian Literature and Foreign Languages, University of Tabriz, Tabriz, Iran.
Email: Mohammadzohrabi@gmail.com

Ali Azeez Lazim Altaan *** 0000-0001-7342-0661

Department of English Language, Faculty of Persian Literature and Foreign Languages, University of Tabriz, Tabriz, Iran.
Email: Aliazeezlazim@gmail.com

ABSTRACT

The aim of the study is to examine how culture-specific elements, ideological values, and visual features are represented in English language teaching textbooks. The American File series (second edition), produced in inner-circle countries, and Sunrise, used in high schools in the Kurdistan Region of Iraq, were selected as the samples. The data were analyzed using Kress and van Leeuwen's (2006) framework and van Dijk's (2000) model. The results revealed significant differences in the representation of cultural elements between the two series. While both textbooks address topics such as leisure and everyday habits, American File places greater emphasis on artistic expression and political-geographical features. Sunrise presents these elements less frequently and with more realist tendencies. Chi-square tests indicated significant differences in the representation of politics, clothing, and art. Ideological analysis showed that American File highlights positive self-presentation, whereas Sunrise emphasizes social consensus. Sunrise also represents concepts such as polarization with specific ideological implications. American File adopts a human-centered, culture-focused approach, while Sunrise, with its minimalist design, presents concepts in a more abstract manner. Overall, language textbooks convey cultural and ideological orientations. The political backgrounds of these materials create challenges for multicultural representation, which require careful management to foster critical thinking. The findings of this study are beneficial for stakeholders in language education.

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 16 August 2025
Received in revised form:
02 December 2025
Accepted: 02 December
2025
Available online:
Winter 2025

Keywords:

English language teaching textbooks; Ideological Square; Multimodal Linguistics; Sunrise; Visual Features; American File.

Nourdad, N., Zohrabi, M. and Aziz Lazem al-Ta'n, A. (2026). Specific Culture Items and Ideological Squares in English Language Teaching Textbooks Authored in Nuclear Power Countries Compared to Textbooks Used in Public High Schools in the Kurdistan Region of Iraq: A Study Based on Multimodal Discourse Analysis. *Journal of Foreign Language Research*, 15(4), 425-448. <http://doi.org/10.22059/jflr.2026.404774.1258>

© The Author(s).

Publisher: The University of Tehran Press.

DOI: <http://doi.org/10.22059/jflr.2026.404774.1258>

✉* Department of English Language, Faculty of Persian Literature and Foreign Languages, University of Tabriz, Tabriz, Iran.

** Department of English Language, Faculty of Persian Literature and Foreign Languages, University of Tabriz, Tabriz, Iran.

*** Department of English Language, Faculty of Persian Literature and Foreign Languages, University of Tabriz, Tabriz, Iran.

اقدام فرهنگ‌ویژه و مربع ایدئولوژیک در کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی تألیف‌شده در کشورهای درون‌حلقه‌ای در مقایسه با کتاب‌های مورد استفاده در دبیرستان‌های دولتی اقلیم کردستان عراق: مطالعه‌ای مبتنی بر تحلیل گفتمان چندوجهی

نوا نورداد*

گروه آموزش زبان انگلیسی، دانشکده ادبیات و زبانهای خارجی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

رایانامه: Nourdad@tabrizu.ac.ir

محمد ظهرايي**

گروه آموزش زبان انگلیسی، دانشکده ادبیات و زبانهای خارجی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

رایانامه: Mohammadzahrabi@gmail.com

علی عزیز لازم الطعان***

گروه آموزش زبان انگلیسی، دانشکده ادبیات و زبانهای خارجی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

رایانامه: Aliazeezlazzam@gmail.com

چکیده

هدف پژوهش، بررسی نحوه بازنمایی عناصر فرهنگ‌ویژه، ارزش‌های ایدئولوژیک و ویژگی‌های بصری در کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی است. مجموعه American File (ویرایش دوم)، تولیدشده در کشورهای درون‌حلقه‌ای، و Sunrise، مورد استفاده در دبیرستان‌های کردستان عراق، به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از چهارچوب کرس و ون لیوون (۲۰۰۶) و الگوی ون دایک (۲۰۰۰) تحلیل گردیدند. نتایج حاکی از تفاوت‌های چشمگیر در بازنمایی عناصر فرهنگی بین دو مجموعه بود. درحالی‌که هر دو کتاب به موضوعاتی چون تفریح و عادات روزمره پرداخته‌اند، American File بر بیان هنری و ویژگی‌های سیاسی-جغرافیایی تمرکز بیشتری داشت. Sunrise، این عناصر را با فراوانی کمتر و گرایش‌های واقع‌گرایانه ارائه می‌کرد. آزمون‌های دو تفاوت‌های معناداری در بازنمایی سیاست، پوشش و هنر نشان داد. تحلیل ایدئولوژیک نشان داد که American File خودنمایی مثبت را برجسته می‌کند، درحالی‌که Sunrise بر اجماع اجتماعی تأکید دارد. Sunrise همچنین مفاهیمی چون قطب‌گرایی را با دلالت‌های ایدئولوژیک خاص بازنمایی می‌کند. American File رویکردی انسان‌محور با تمرکز بر فرهنگ داشت، درحالی‌که Sunrise با طراحی مینیمالیستی، مفاهیم را انتزاعی‌تر ارائه می‌داد. به‌طور کلی، کتاب‌های آموزش زبان، نگرش‌های فرهنگی و ایدئولوژیک را منتقل می‌کنند. پس‌زمینه‌های سیاسی این منابع، چالش‌هایی را در بازنمایی چندفرهنگی ایجاد می‌کند که نیازمند مدیریت دقیق برای پرورش تفکر انتقادی است. یافته‌های این پژوهش برای دست‌اندرکاران آموزش زبان سودمند است.

اطلاعات مقاله

تاریخ ارسال: ۱۴۰۴/۰۵/۲۵
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۹/۱۱
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۱۱
تاریخ انتشار: زمستان ۱۴۰۴
نوع مقاله: علمی پژوهشی

کلید واژگان:

کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی، مربع ایدئولوژیک، زبان‌شناسی چندوجهی، Sunrise، ویژگی‌های بصری، American File.

نورداد، نوا، ظهرايي، محمد و عزیز لازم الطعان، علی. (۱۴۰۴). اقدام فرهنگ‌ویژه و مربع ایدئولوژیک در کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی تألیف‌شده در کشورهای هسته‌ای در مقایسه با کتاب‌های مورد استفاده در دبیرستان‌های دولتی اقلیم کردستان عراق: مطالعه‌ای مبتنی بر تحلیل گفتمان چندوجهی. پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی، ۱۵ (۴)، ۴۲۵-۴۴۸.

DOI: <http://doi.org/10.22059/jflr.2026.404774.1258>

© The Author(s).

Publisher: The University of Tehran Press.

DOI: <http://doi.org/10.22059/jflr.2026.404774.1258>

* گروه آموزش زبان انگلیسی، دانشکده ادبیات و زبانهای خارجی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

** گروه آموزش زبان انگلیسی، دانشکده ادبیات و زبانهای خارجی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

*** گروه آموزش زبان انگلیسی، دانشکده ادبیات و زبانهای خارجی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

۱- مقدمه

در دنیای امروز، یادگیری زبان انگلیسی به ضرورتی غیرقابل انکار تبدیل شده است؛ چراکه تقریباً تمامی جنبه‌های زندگی روزمره - از استفاده ساده از یک وسیله الکترونیکی گرفته تا سفرهای تفریحی بین‌المللی - با زبان انگلیسی گره خورده‌اند. ریچاردز و اشمیت (۲۰۰۲) (Richards and Schmidt, 2002) با طرح مفهوم «انگلیسی‌های جهانی» (World Englishes) بر این نکته تأکید دارند که زبان انگلیسی دیگر واجد یک استاندارد واحد نیست، بلکه گونه‌های متعددی از آن در سراسر جهان شکل گرفته‌اند. این تنوع، اهمیت زبان انگلیسی را به عنوان «زبان بین‌المللی (EIL)» برجسته می‌سازد.

همان‌طور که کریستال (۱۹۹۷) (Crystal, 1997) نیز تصریح می‌کند، تعداد کسانی که زبان انگلیسی را به عنوان زبان دوم یا خارجی به کار می‌گیرند، از تعداد گویشوران بومی آن بیشتر شده است. این مسئله نه تنها سلطه یک‌جانبه گویشوران بومی را زیر سؤال می‌برد، بلکه بحثی عمیق‌تر درباره «مالکیت زبان» و اقتدار در تعریف و تفسیر آن ایجاد می‌کند (ویدوسون، ۱۹۹۴؛ برامفیت، ۱۹۹۵) (Widdowson, 1994; Bramfit, 1995). امروزه، انگلیسی در بافت‌های گوناگونی چون سیاست، تجارت، علم، و تعاملات فرهنگی، به عنوان زبان واسطه عمل می‌کند؛ زبانی که با وجود کاربرد جهانی‌اش، به حاکمیت هیچ دولت خاصی وابسته نیست و در عوض، به مثابه «ابرزبان مرکزی» (hyper-central language) به عمق ساختارهای اجتماعی و فرهنگی همه جوامع رسوخ کرده است.

زبان انگلیسی اکنون به عنوان زبان میانجی شناخته می‌شود یعنی زبانی که افراد با زبان‌های مادری متفاوت برای برقراری ارتباط از آن استفاده می‌کنند (اتنولوگ، ۲۰۱۹؛ فرهنگ آکسفورد، ۲۰۲۳) (Ethnologue, 2019; Oxford Dictionary, 2023). همین نقش ارتباطی سبب شده که انگلیسی در مدارس و نظام‌های آموزشی سراسر جهان، به عنوان مهم‌ترین زبان خارجی تدریس شود و جایگاه محوری خود را در آموزش زبان تثبیت کند (سایمون، ۲۰۱۹) (Simon, 2019).

در این میان، کتاب‌های درسی آموزش زبان، نقشی فراتر از ابزار آموزشی دارند؛ آن‌ها حامل ارزش‌های فرهنگی،

جهت‌گیری‌های ایدئولوژیک، و تصاویری از جهان‌اند که می‌توانند در ذهن زبان‌آموزان، برداشت‌هایی پایدار و نهاده‌شده ایجاد کنند (کورتازی و جین، ۱۹۹۹) (Cortazzi & Jin, 1999). همان‌طور که گری (۲۰۰۲) (Gray, 2002) اشاره می‌کند، تولیدکنندگان کتاب‌های ELT (آموزش زبان انگلیسی) نه تنها زبان، بلکه روایت‌هایی از فرهنگ و جهان‌بینی خاص خود را نیز منتقل می‌کنند. این مواد آموزشی، در عین حال که هدفی زبانی را دنبال می‌کنند، به شکلی ظریف حامل مفاهیم اجتماعی و ارزشی هستند. ظهور دیدگاه چندرسانه‌ای (multiliteracy) و تحولات فناوریانه باعث شده است که کتاب‌های درسی فقط متنی نباشند بلکه مجموعه‌ای از شیوه‌های معناساز شامل تصاویر، نمادها، نمودارها و فعالیت‌ها را دربرگیرند. این رویکرد چندوجهی بر چگونگی تعامل مؤلفه‌های تصویری، نوشتاری و وظیفه‌ای برای ساخت معنا تمرکز دارد. به گفته سواندانی و هیدایاتی (۲۰۲۵) (Suwandani & Hidayati, 2025)، استفاده از منابع نیمه‌دیداری و شنیداری می‌تواند درک فرهنگی زبان‌آموزان را شکل دهد و هرچه تعامل میان متن و تصویر متعادل‌تر باشد، توانایی درک بین فرهنگی افزایش می‌یابد. آن‌ها همچنین نشان داده‌اند عدم توازن بین فرهنگ‌های بومی و جهانی می‌تواند باعث تقویت کلیشه‌ها شود و ضرورت دارد که طراحان کتاب‌های درسی از طریق تحلیل چندوجهی به دنبال تعادل باشند.

تحلیل محتوای کتاب‌های درسی نشان می‌دهد که ارزش‌های فرهنگی، زیربنای شکل‌گیری هویت‌های تمدنی‌اند؛ چراکه فرهنگ، روش مواجهه گروه‌ها با جهان اطراف را تعیین می‌کند و نقش کلیدی در فرآیند ادراک، تصمیم‌گیری و اجتماعی‌شدن ایفا می‌نماید (اُهرن و همکاران، ۲۰۱۵) (Ahern et al., 2015). این ارزش‌ها که ریشه در سنت‌های تاریخی و روایت‌های جمعی دارند، از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شوند و شاکله فرهنگ ملی و گروهی را شکل می‌دهند (اینگلهارت، ۲۰۱۴) (Inglehart, 2014).

کتاب‌های درسی که در کشورهای موسوم به «حلقه مرکزی» تهیه می‌شوند، اغلب تمرکز اصلی خود را بر بازنمایی فرهنگ‌ها و ارزش‌های بومی آن کشورها می‌گذارند؛ درحالی‌که دانش‌آموزان کشورهای «حلقه بیرونی» یا «حلقه در حال گسترش»، تجربه زیسته‌ای

متفاوت دارند که در این متون به‌درستی بازتاب نمی‌یابد (برنایش و کخ، ۲۰۱۶) (Bernaisch & Koch, 2016). این ناهماهنگی می‌تواند باعث احساس بیگانگی، کاهش انگیزه و افت درک میان فرهنگی زبان‌آموزان شود.

پژوهش‌های بین‌المللی هه و عبدالفتاح (۲۰۲۴) (He & Abdul Fatah, 2024) نشان داده‌اند که توازن فرهنگی در کتاب‌های درسی اغلب با مشکل مواجه است. برای مثال، تحلیل محتوای کتاب‌های انگلیسی سطح متوسط در چین نشان می‌دهد که فرهنگ مبدأ (چینی) غالب است اما فرهنگ هدف و فرهنگ‌های بین‌المللی نیز به‌طور قابل توجهی حضور دارند؛ درحالی‌که محققان از غلبه فرهنگ‌های انگلو-آمریکایی و کمبود فرهنگ‌های محلی یا چند فرهنگی انتقاد کرده‌اند. پژوهش مشابهی در ویتنام نیز تأکید می‌کند که مجموعه «موفقیت جهانی» (Global Success) عمدتاً فرهنگ مدرن و بین‌المللی را برجسته می‌سازد و ممکن است تعادل میان فرهنگ بومی و فرهنگ جهانی را برهم بزند.

بررسی محتوای کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی همواره زیر ذره‌بین پژوهشگران حوزه آموزش زبان و تحلیل گفتمان بوده است، زیرا این متون حامل نمادها و ارزش‌های فرهنگی خاصی هستند و می‌توانند بازنمایی‌های «خود» و «دیگری» را در ذهن زبان‌آموزان شکل دهند. مطالعات اخیر نشان داده‌اند که محتوای این کتاب‌ها، حتی در چهارچوب نظام‌های آموزشی رسمی، بازتابی از باورها و ساختارهای قدرت اجتماعی است. به‌عنوان مثال، در پژوهشی که به تحلیل نگرش معلمان زبان انگلیسی نسبت به کتاب‌های درسی ایران پرداخت، مشخص شد که شخصیت‌های مذکر در این کتاب‌ها بسیار برجسته‌تر از شخصیت‌های مؤنث ارائه شده‌اند و این نابرابری می‌تواند کلیشه‌های جنسیتی را تقویت کند (دهمرد و همکاران، ۲۰۲۵).

چنین یافته‌هایی بر ضرورت تحلیل انتقادی گفتمان (CDA) در محتوای آموزشی تأکید می‌کنند تا سازوکارهای ایدئولوژیک ضمنی در این متون آشکار شوند (حسینی احمدآبادی و آزاد، ۲۰۲۳). در عراق، آموزش زبان انگلیسی سابقه‌ای بیش از یک قرن دارد. از سال ۱۸۷۳، نخستین مدارس انگلیسی‌زبان در عراق بنیان نهاده شدند و در دوران اشغال بریتانیا، به‌تدریج گسترش یافتند (کریم، ۲۰۰۹) (Kareem, 2009). امروزه، تمام مدارس دولتی و خصوصی عراق، زبان انگلیسی را

به‌عنوان درس اجباری ارائه می‌دهند و وزارت آموزش و پرورش نیز مجموعه کتاب‌های رسمی برای تدریس در مقطع متوسطه ارائه داده است. این کتاب‌ها، همان‌گونه که قیص (۲۰۲۲) (Qays, 2022) بیان می‌کند، تلفیقی از عناصر فرهنگی محلی و روایت‌های غالب از کشورهای حلقه مرکزی‌اند. چنین رویکردی، بازتابی از آگاهی روزافزون نسبت به تنوع فرهنگی و نیاز به پایداری فرهنگی در آموزش زبان است (لو و همکاران، ۲۰۲۲) (Lü et al., 2022). اقلیم کردستان عراق در مدارس دولتی خود از مجموعه سائر/یر به‌عنوان منبع اصلی آموزش انگلیسی استفاده می‌کند. طاهر و همکاران (۲۰۲۳) (Tahr et al., 2023) درباره عملکرد گفتاری و کارکردهای زبانی این مجموعه نشان دادند که مکالمات موجود در کتاب‌های Sunrise از نظر شایستگی کاربردی کافی نیستند و توزیع گفتارها و کارکردهای زبانی در واحدهای مختلف نامتعادل است. پژوهشگران خاطرنشان کردند که این کتاب‌ها بیشتر بر خواندن و دستور زبان تأکید دارند و بخش گفتاری آن‌ها محدود است؛ بنابراین دانش‌آموزان نمی‌توانند مهارت ارتباطی خود را به‌طور کامل توسعه دهند. این مطالعه همچنین تأکید می‌کند که «زبان و فرهنگ تفکیک‌ناپذیرند و آموزش زبان خارجی بدون توجه به هنجارهای فرهنگی و اجتماعی ناقص است. باین‌حال، تاکنون در اقلیم کردستان کمتر به بررسی محتوای فرهنگی و ایدئولوژیک این کتاب‌ها پرداخته شده است، به‌ویژه با توجه به اینکه نسخه‌های کتاب‌های تألیف‌شده در کشورهای درون حلقه‌ای، غالباً حامل فرهنگ و ایدئولوژی متفاوتی هستند.

باین‌حال، مواد آموزشی ELT از دیرباز مورد نقدهای ایدئولوژیک قرار گرفته‌اند. تحلیل گفتمان انتقادی (CDA) به‌عنوان ابزاری برای تحلیل زبان و روابط قدرت در متون آموزشی، به‌ویژه برای بررسی تفاوت‌ها میان محتوای تولیدشده در کشورهای انگلیسی‌زبان و محتوای تدریس‌شده در کشورهایی چون عراق مورد استفاده قرار می‌گیرد (احمد، ۲۰۱۵) (Ahmad, 2015). نظریه «مربع ایدئولوژیک» فن دایک (۱۹۹۸) (van Dijk, 1998) چهارچوبی مناسب برای تحلیل بازنمایی‌های فرهنگی در این متون فراهم می‌آورد؛ چهارچوبی که نشان می‌دهد چگونه گفتمان، مرزهای «ما» و «دیگران» را بازتولید می‌کند و چه ارزش‌هایی را برجسته یا پنهان می‌سازد.

مطالعات اخیر نشان می‌دهند که روایت‌های کتاب‌های درسی ELT می‌توانند دانش‌آموز را در وضعیت هویتی متزلزلی قرار دهند، به‌ویژه زمانی که عناصر فرهنگی بومی در این متون غایب یا کم‌رنگ باشند (اولوم و کک‌سال، ۲۰۱۹؛ لیو، ۲۰۲۱) (Liu, 2021; Ulu & Köksal, 2019). در چنین فضایی، آموزگاران وظیفه‌ای دوچندان خواهند داشت تا با اتخاذ رویکردهای حساس به فرهنگ، محیطی برابر و فراگیر ایجاد کنند (سلطان، ۲۰۱۹؛ آگوستینا و کنچانا، ۲۰۲۳) (Sultana, 2019 Agustina, & Kencana, 2023).

براساس راهنمای ارزیابی کتاب درسی (هیئت برنامه‌ریزی آموزشی، ۲۰۱۹)، هدف کتاب‌ها، نه‌تنها آموزش زبان، بلکه انتقال ارزش‌ها، فرهنگ و جهان‌بینی جامعه است. این موضوع، به‌ویژه در شرایطی که زبان انگلیسی به‌عنوان زبان جهانی مطرح است، مستلزم توجه جدی به توازن میان فرهنگ مبدأ، فرهنگ مقصد و فرهنگ بین‌المللی در کتاب‌های ELT است (اکرا، ۲۰۱۳) (Akraa, 2013).

با توجه به خلأ پژوهشی موجود در زمینه بررسی دقیق محتوای فرهنگی و ایدئولوژیک کتاب‌های درسی ELT در مدارس عراق و مقایسه آن با کتاب‌های تولیدشده در حلقه مرکزی، این پژوهش بر آن است تا با بهره‌گیری از **تحلیل گفتمان انتقادی چندرسانه‌ای**، بازنمایی آیت‌های فرهنگ‌محور را بررسی کند. پژوهش‌های پیشین عمدتاً بر متون نوشتاری متمرکز بوده‌اند؛ اما تعامل میان متن و تصویر، در شکل‌دهی به معانی فرهنگی نقشی انکارناپذیر دارد. بنابراین، اهداف اصلی این پژوهش عبارت‌اند از:

۱. تحلیل بازتاب‌های متنی عناصر فرهنگ‌محور در کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی کشورهای حلقه مرکزی، براساس چهارچوب نیومارک (۱۹۸۸) (Newmark, 1988).
۲. تحلیل بازتاب‌های متنی عناصر فرهنگ‌محور در کتاب‌های رسمی تدریس‌شده در مدارس دولتی عراق، براساس چهارچوب نیومارک (۱۹۸۸).
۳. تحلیل بازتاب‌های متنی ارزش‌های ایدئولوژیک در کتاب‌های درسی آموزش زبان انگلیسی تدوین‌شده در کشورهای حلقه درونی، براساس مدل مربع ایدئولوژیک ون دایک (۲۰۰۶) (van Dijk, 2006).
۴. تحلیل بازتاب‌های متنی ارزش‌های ایدئولوژیک در کتاب‌های درسی زبان انگلیسی تدریس‌شده در

دبیرستان‌های دولتی عراق، براساس مدل مربع ایدئولوژیک ون دایک (۲۰۰۶)

۵. تحلیل بازتاب‌های متنی ویژگی‌های بصری و ابزارها در فرآیند ساخت معنا در کتاب‌های درسی آموزش زبان انگلیسی تدوین‌شده در کشورهای حلقه درونی، براساس چهارچوب کرس و ون لوون (۲۰۰۶)

۶. تحلیل بازتاب‌های متنی ویژگی‌های بصری و ابزارها در فرآیند ساخت معنا در کتاب‌های درسی زبان انگلیسی تدریس‌شده در دبیرستان‌های دولتی عراق، براساس چهارچوب کرس و ون لوون (۲۰۰۶)

۷. مقایسه تفاوت‌های معنادار میان این دو گروه کتاب در بازنمایی آیت‌های فرهنگی، با تمرکز بر اصول زبان انگلیسی به‌مثابه زبان بین‌المللی (EIL)

۸. مقایسه تفاوت‌های معنادار در بازتاب ارزش‌های ایدئولوژیک در کتاب‌های درسی آموزش زبان انگلیسی از کشورهای حلقه درونی در برابر کتاب‌های تدریس‌شده در دبیرستان‌های دولتی عراق، براساس مدل مربع ایدئولوژیک ون دایک (۲۰۰۶)

۹. مقایسه تفاوت‌های معنادار در ویژگی‌های بصری و ابزارهای ساخت معنا بازتاب‌یافته در محتوای کتاب‌های درسی آموزش زبان انگلیسی از کشورهای حلقه درونی در برابر کتاب‌های تدریس‌شده در دبیرستان‌های دولتی عراق، براساس چهارچوب کرس و ون لوون (۲۰۰۶) (Kress and van Leeuwen, 2006)

۲- پیشینه تحقیق

چهارچوب نظری

برای تشخیص اینکه آیا کتاب‌های تدریس‌شده در مدارس متوسطه اقلیم کردستان عراق و نیز منابع نگاشته‌شده توسط نویسندگان کشورهای حلقه مرکزی بازتاب‌دهنده ارزش‌ها و دیدگاه‌های ایدئولوژیک خاصی هستند یا خیر، پژوهشگر ابتدا عناصر فرهنگی این متون را با استفاده از چهارچوب نیومارک (۱۹۸۸) شناسایی کرد. در مرحله بعد، ابزارها و ویژگی‌های بصری با تکیه بر چهارچوب کرس و ون لیوون (۲۰۰۶) (Kress & van Leeuwen, 2006) تحلیل شدند. همچنین، الگوی «مربع ایدئولوژیک» ون دایک (۲۰۰۶) به‌منظور تحلیل کلیدواژه‌ها و عبارات مستقیم و غیرمستقیم به کار رفت. برای ارزیابی اعتبار تحلیل‌ها، شاخص‌های ثبات و تکرارپذیری مطابق با دستورالعمل

کرپین‌دورف (۲۰۰۴) (Krippendorff, 2004) محاسبه شدند. در این راستا، پژوهشگر پس از دو ماه، متن‌ها را مجدداً تحلیل کرد تا شاخص ثبات به دست آید.

چهارچوب نیومارک (۱۹۸۸) یکی از پراستفاده‌ترین مدل‌ها در مطالعات ترجمه و تحلیل عناصر فرهنگی خاص در متون آموزشی، ادبی و رسانه‌ای است. نیومارک عناصر فرهنگی را در پنج دسته اصلی شامل اکولوژی، فرهنگ مادی، فرهنگ اجتماعی، سازمان‌ها و رفتارهای اجتماعی، و مفاهیم انتزاعی طبقه‌بندی می‌کند و تأکید دارد که هریک از این دسته‌ها چالش‌های خاصی را برای انتقال معنا در متون آموزشی ایجاد می‌کنند. اهمیت این چهارچوب در مطالعات آموزش زبان انگلیسی به این دلیل است که کمک می‌کند محققان مشخص کنند کدام دسته‌های فرهنگی در کتاب‌های درسی برجسته، کم‌رنگ یا حذف شده‌اند و چگونه این امر می‌تواند به انتقال ایدئولوژی‌های خاص منجر شود. نیومارک (۱۹۸۸) برای مواجهه با این چالش‌ها، روش‌ها و رویه‌های ترجمه مشخصی را پیشنهاد می‌کند که از جمله آن‌ها می‌توان به معادل فرهنگی، معادل عملکردی، ترجمه توصیفی و تغییر شکل (جابه‌جایی) اشاره کرد. پژوهش‌های متعددی نشان داده‌اند که طبقه‌بندی نیومارک ابزار دقیقی برای تحلیل میزان توازن یا سوگیری فرهنگی در متون آموزش زبان انگلیسی است و می‌تواند در کنار رویکردهای انتقادی مانند تحلیل گفتمان انتقادی، تصویری روشن از نحوه بازنمایی فرهنگ‌های محلی و جهانی ارائه دهد. برای نمونه، اثر آموزشی معتبر بیکر (۲۰۱۸) با عنوان "In Other Words: A Coursebook on Translation" که برای سه دهه منبع درسی پایه در این حوزه بوده، به گستره وسیعی از راهبردهای عملی برای حل مسائل ترجمه - از سطح واژه تا گفتمان و معانی عملکردی - می‌پردازد و کاربرد این چهارچوب را تقویت می‌کند. این چهارچوب به‌ویژه در مقایسه کتاب‌های تولیدشده در کشورهای حلقه درونی و بیرونی بسیار کاربردی بوده و به‌عنوان یک معیار روش‌شناختی معتبر در تحلیل عناصر فرهنگی خاص به رسمیت شناخته شده است (Newmark, 1988; Baker, 2018).

بازنمایی فرهنگی در منابع آموزش زبان انگلیسی همواره یکی از موضوعات کلیدی در مطالعات زبان‌شناسی کاربردی بوده است. هال (۱۹۹۷) مفهوم «بازنمایی» را به‌عنوان فرآیندی اجتماعی تعریف می‌کند که از طریق آن معنا تولید،

سازمان‌دهی و منتقل می‌شود. براساس دیدگاه او، آموزش زبان نه‌تنها ابزاری برای انتقال اطلاعات زبانی، بلکه بستری برای بازتولید ارزش‌ها، هنجارها و جهان‌بینی جوامع تولیدکننده است. پژوهشگران حوزه ELT مانند بایرم (۱۹۹۷) و کرمش (۲۰۱۳) نیز بر این باورند که محتواهای فرهنگی در کتاب‌های زبان معمولاً به‌گونه‌ای انتخاب می‌شوند که ارزش‌های فردگرایانه، سبک زندگی غربی و ایدئولوژی سکولار را برجسته کنند و در عین حال بسیاری از عناصر فرهنگی بومی یا غیرغربی را نادیده بگیرند. چنین دیدگاه‌هایی نشان می‌دهد که بازنمایی فرهنگی یک انتخاب خنثی نیست، بلکه به‌شدت ایدئولوژیک و مبتنی بر ساختارهای قدرت است.

مطالعات مرتبط با ایدئولوژی در کتاب‌های زبان اساساً بر رویکرد تحلیل انتقادی گفتمان (CDA) استوار است. ون‌دایک (۲۰۰۶) ایدئولوژی را «نظام‌های اعتقادی گروهی» معرفی می‌کند که در متون آموزشی از طریق راهبردهای خاص گفتمانی بازتولید می‌شوند. مربع ایدئولوژیک ون‌دایک (۱۹۹۸) ابزار مهمی برای تحلیل نحوه «خودنمایی مثبت» و «دیگرنمایی منفی» است و به‌طور گسترده‌ای در مطالعات تحلیل محتوای کتاب‌های زبان به‌کاررفته است. فایرکلاف (۲۰۱۳) نیز تأکید می‌کند که کتاب‌های درسی تنها «پیش‌برنده زبان» نیستند، بلکه نقش مهمی در بازتولید ساختارهای قدرت، نابرابری‌های اجتماعی و ایدئولوژی‌های مسلط دارند. همچنین کاناکراجاه (۱۹۹۹) مطرح می‌کند که کتاب‌های انگلیسی به‌طور سیستماتیک ارزش‌های نئولیبرال و فرهنگ کشورهای تولیدکننده را بازتولید می‌کنند و زبان را در خدمت ایدئولوژی‌های مسلط قرار می‌دهند. این چهارچوب نظری به‌خوبی می‌تواند تحلیل‌های مربوط به حذف دین، برجسته‌سازی سبک زندگی غربی و جهت‌گیری‌های ایدئولوژیک موجود در کتاب‌های ELT را توضیح دهد.

با گسترش نقش تصاویر در کتاب‌های آموزشی، تحلیل بصری به جزء ضروری مطالعات محتوای فرهنگی و ایدئولوژیک تبدیل شد. کرس و ون‌لیوون (۲۰۰۶) با ارائه «گرامر تصویری»، نشان دادند که تصاویر نیز مانند زبان، قواعد نحوی و معنایی دارند و ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی را بازنمایی می‌کنند. آن‌ها عناصر بصری مانند ارتباط چشمی، فاصله اجتماعی، زاویه دید، ترکیب‌بندی و نمادگرایی را

ابزارهایی برای انتقال معانی پنهان می‌دانند. براساس این نظریه، تصاویر کتاب‌های ELT تنها جنبه تزئینی ندارند، بلکه حامل ایدئولوژی‌ها و ارزش‌هایی هستند که می‌توانند فرهنگ تولیدکننده را برجسته و طبیعی‌سازی کنند. این چهارچوب نظری برای بررسی تفاوت‌های بصری بین سری کتاب‌های American File و Sunrise اهمیت زیادی دارد و توضیح می‌دهد که چگونه تصاویر می‌توانند پیام‌های فرهنگی و ایدئولوژیک پنهان را منتقل کنند.

مدل سه‌حلقه‌ای کاپرو (۱۹۹۲) یکی از بنیادی‌ترین چهارچوب‌ها در مطالعات جهانی زبان انگلیسی است. این مدل زبان انگلیسی را به سه حوزه حلقه درونی، حلقه در حال گسترش و حلقه بیرونی تقسیم می‌کند و توضیح می‌دهد که چگونه سلطه فرهنگی حلقه درونی (کشورهای انگلیسی‌زبان اصلی) بر تولید منابع ELT اثر می‌گذارد. این نظریه بیان می‌کند که کتاب‌های ELT معمولاً با محوریت ارزش‌ها، هنجارها و سبک زندگی کشورهای حلقه درونی تدوین می‌شوند و فرهنگ این کشورها را به‌عنوان «هویت جهانی» معرفی می‌کنند. پژوهش‌های حوزه ELT نشان داده‌اند که مدل کاپرو ابزار مناسبی برای تحلیل سوگیری‌های فرهنگی در کتاب‌های درسی است و می‌تواند تبیین‌کننده کم‌نمایی فرهنگ‌های غیرغربی در این منابع باشد.

۳- روش‌شناسی پژوهش

پیکره پژوهش

هدف اصلی این پژوهش بررسی بسامد، گونه‌های عناصر فرهنگی، ویژگی‌های بصری، ابزارهای معناسازی و جلوه‌های ایدئولوژیک در کتاب‌های درسی نگاشته‌شده توسط نویسندگان کشورهای حلقه مرکزی و همچنین کتاب‌های زبان انگلیسی تألیف‌شده توسط نویسندگان عراقی بود. بدین منظور، کتاب‌های "English for Iraq" که در دبیرستان‌های دولتی عراق تدریس می‌شوند و همچنین کتاب‌های منتشرشده در کشورهای حلقه مرکزی، به‌ویژه ویرایش دوم "American English File" و مجموعه "Sunrise" به‌عنوان پیکره این پژوهش انتخاب شدند. این کتاب‌ها که در بازه زمانی ۲۰۱۲ تا ۲۰۲۳ نگاشته شده‌اند، در مجموع حاوی ۳۹۸،۴۳۲ واژه هستند.

داده‌های این پژوهش، علی‌رغم محدود بودن از نظر حجم، از نظر محتوایی تخصصی و متمرکز بر حوزه‌ای خاص‌اند. پژوهشگران متعددی از جمله فلاورديو و فارست

(۲۰۰۹) (Flowerdew & Forest, 2009)، فوئرتس-اولیورا (۲۰۰۸) (Fuertes-Olivera, 2008) و غدسی (۲۰۰۱) (Ghadessy, 2001) بر این باورند که حتی یک پیکره کوچک اما تخصص‌محور می‌تواند داده‌های معناداری برای تحلیل ارائه دهد. تمرکز بر متونی از یک ژانر خاص همچنین باعث کاهش تنوع‌های انضباطی می‌شود (کانکسیلاپاتام، ۲۰۰۵) (Kanoksilapatham, 2005) و امکان تحلیل‌های دستی و دقیق‌تر را نیز فراهم می‌سازد (فلاورديو و فارست، ۲۰۰۹).

فرایند نمونه‌گیری به‌صورت هدفمند انجام گرفت. تحلیل عناصر فرهنگی با تکیه بر چهارچوب نیومارک (۱۹۸۸) و مدل سه‌حلقه‌ای کاپرو (۱۹۸۹) (Kachru, 1986) صورت پذیرفت. در این تحلیل، شاخص‌هایی چون ارجاع به کشورهای حلقه مرکزی، اشاره به کشورهای حلقه میانی و در حال گسترش، وجود لهجه‌های غیربومی، مکالمات برگرفته از کشورهای غیرانگلیسی‌زبان، نقش فرهنگ بومی و حضور شخصیت‌های برجسته مورد توجه قرار گرفتند. طبقه‌بندی کشورها نیز براساس الگوی کاپرو (۱۹۸۶) انجام شد. وجود مکالمات در کشورهای غیرانگلیسی‌زبان نشان می‌دهد که زبان انگلیسی به‌عنوان یک زبان میانجی جهانی (lingua franca) ایفای نقش می‌کند. همچنین، وجود لهجه‌های غیربومی نمودی از اصل بنیادین زبان انگلیسی به‌مثابه زبان بین‌المللی (EIL) است که بر تنوع‌پذیری و پذیرش گونه‌های زبانی گوناگون تأکید دارد.

پایه نظری پژوهش بر اصول معناشناسی چندوجهی برگرفته از نظریه کرس و ون‌لیوون (۲۰۰۶) استوار بود. در همین راستا، از مدل «مربع ایدئولوژیک» ون دایک (۲۰۰۰) نیز برای بررسی محتوای ایدئولوژیک کتاب‌های آموزش زبان استفاده شد. طبقه‌بندی عناصر فرهنگی نیز بر پایه رده‌بندی نیومارک (۱۹۸۸) انجام شد؛ رده‌هایی چون «اکولوژی»، «خوراک»، «پوشاک»، «مسکن و شهرسازی»، «حمل‌ونقل»، «کار و فراغت»، «سیاسی و اداری»، «دینی»، «رفتارها و عادات» و «هنری». هدف از این طبقه‌بندی، شناخت جهت‌گیری‌های ایدئولوژیک و بازنمایی‌های فرهنگی در متون درسی بود.

در مرحله بعد، تحلیل داده‌ها براساس مفاهیم «دستکاری زبانی» و «مربع ایدئولوژیک» ون دایک (۱۹۹۸) صورت گرفت. «دستکاری» به‌مثابه نوعی سوءاستفاده از قدرت زبانی

و «مربع ایدئولوژیک» به عنوان الگویی تحلیلی که به راهبردهای برجسته‌سازی مثبت خود و دیگرنمایی منفی می‌پردازد، ابزارهایی کارآمد در تحلیل انتقادی گفتمان آموزشی به شمار می‌روند. ون دایک (۲۰۰۶) بیست‌وهفت مقوله تحلیلی برای افزایش دقت در تحلیل‌های گفتمانی پیشنهاد داده که شامل: توصیف کنشگر، اقتدار، تحمیل، دسته‌بندی، مقایسه، اجماع، خلاف واقع‌نمایی، رفع مسئولیت، زبان نرم، شواهد، تصویرسازی، تعمیم‌دهی، اغراق، دلالت ضمنی، طنز، واژه‌گزینی، استعاره، خودستایی ملی، دیگرنمایی منفی، ابراز هنجار، بازی با اعداد، دوقطبی‌سازی، پوپولیسم، خودبازنمایی مثبت، پیش‌فرض، ابهام، و راهبرد قربانی‌سازی است (صص ۷۳۹-۷۳۵). تعاریف این مقولات و نمونه‌های استخراج‌شده از متن در پیوست آمده است.

طرح پژوهش

این پژوهش ماهیتی توصیفی و کیفی داشت، با این حال از روش‌های کمی نیز برای تقویت تحلیل بهره گرفته شد. در بخش کمی، بسامد عناصر فرهنگی، ویژگی‌های بصری، ابزارهای معناسازی، مفاهیم ایدئولوژیک، ارجاعات به کشورهای سه‌حلقه‌ای کاپرو، لهجه‌های غیربومی، مکالمات در محیط‌های غیرانگلیسی‌زبان، نقش فرهنگ بومی و حضور شخصیت‌های شاخص بررسی شد. هدف از این مرحله، طبقه‌بندی و شناسایی الگوهای بازنمایی فرهنگی و ایدئولوژیک در منابع بود. همچنین، برای سنجش تفاوت‌های آماری معنادار میان گروه‌ها، از آزمون خی‌دو (Chi-square) استفاده شد.

فرآیند گردآوری داده‌ها

برای ارزیابی گفتمان‌های موجود در کتاب‌های درسی اقلیم کردستان و مقایسه آن‌ها با کتاب‌های کشورهای حلقه مرکزی، تحلیل بصری براساس چهارچوب کرس و ون‌لیوون (۲۰۰۶) انجام شد. همچنین، از مدل مربع ایدئولوژیک ون دایک (۲۰۰۶) برای شناسایی و تحلیل بیست‌وهفت مقوله گفتمانی استفاده شد. برای تضمین پایایی تحلیل در سطوح چندگانه از جمله گفتمان انتقادی، شاخص‌های ثبات و تکرارپذیری محاسبه شدند و تحلیل مجدد پس از دو ماه صورت گرفت.

تحلیل داده‌ها

تحلیل محتوای متنی به صورت خط‌به‌خط صورت گرفت تا عناصر فرهنگی، ویژگی‌های بصری و ابزارهای

ایدئولوژیک استخراج و طبقه‌بندی شوند. هدف، تفکیک عناصر بازتاب‌دهنده فرهنگ‌های شرقی و غربی بود. پس از استخراج، بسامد هر دسته در کل پیکره بررسی شد. برای تحلیل کمی از آمار توصیفی استفاده شد. جهت جلوگیری از تحریف در تحلیل به علت تفاوت در حجم پیکره‌ها، بسامد نسبی به ازای هر ۱۰۰۰ واژه محاسبه گردید. برای تحلیل آماری شاخص‌های گفتمانی و محاسبه نتایج، از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ بهره گرفته شد.

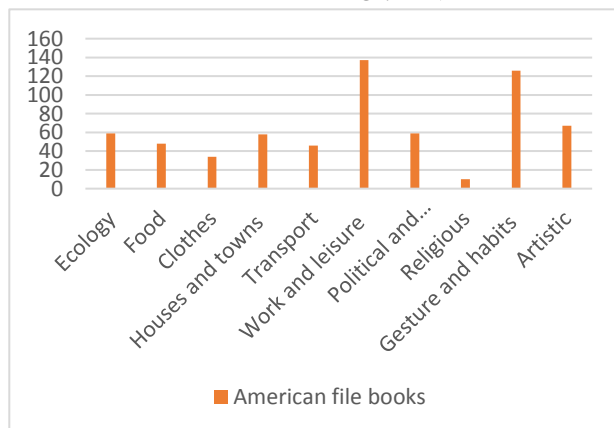
برای سنجش یکنواختی و همگنی در استفاده از عناصر فرهنگی، ویژگی‌های بصری، ابزارهای معناسازی و مؤلفه‌های ایدئولوژیک، آزمون خی‌دو پیرسون (Pearson Chi-square) اجرا شد تا مشخص شود که آیا تفاوت آماری معناداری میان نمونه‌های مورد مطالعه وجود دارد یا خیر.

۴- یافته‌های پژوهش

پاسخ به پرسش پژوهشی اول: تجلیات متنی عناصر فرهنگی خاص در کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی (ELT) گردآوری شده در کشورهای حلقه مرکزی براساس چهارچوب نیومارک (۱۹۸۸) چگونه است؟

پرسش پژوهشی ۱:

فراوانی عناصر فرهنگی خاص در کتاب‌های American File چه میزان است؟

در نمودار میله‌ای ۴۰۱ مرتبط با کتاب‌های American English File، ۱۳۸ مورد از عناصر فرهنگی، معادل حدود ۲۲٪ از کل موارد، مربوط به بخش «کار و اوقات فراغت» هستند که نشان‌دهنده تمرکز چشمگیر مطالب بر ارتباط میان فعالیت‌های شغلی، تفریحات و سبک زندگی فردی است. حجم بالای موارد در این حوزه، اهمیت نقش کار و اوقات فراغت در شکل‌دهی به هویت فرهنگی آمریکایی را برجسته می‌کند.

دسته دوم از نظر فراوانی، «ژست‌ها و عادات» با ۱۲۳ مورد است که به‌خوبی بیانگر اهمیت رفتارهای غیرکلامی، اجتماعی و عادات روزمره به‌عنوان شاخص‌های اساسی فرهنگ است. این حجم گسترده نشان می‌دهد که عادات و رفتارهای روزمره در درک ماهیت جامعه آمریکایی جایگاه ویژه‌ای دارند.

ازسوی دیگر، در فرهنگ آمریکایی توجه متوسطی به ابرازهای هنری ازجمله موسیقی، هنرهای تجسمی و ادبیات می‌شود؛ بخش «هنری» بازتاب‌دهنده درکی است که نشان می‌دهد گفتار فرهنگی نیازمند بروز خلاقانه به‌عنوان رکن حیاتی است.

سه دسته «اکولوژی» (۵۹ مورد)، «سیاسی و اداری» (۵۹ مورد) و «خانه‌ها و شهرها» (۵۸ مورد) هرکدام حدود ۹ تا ۹٫۴ درصد از کل فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند. این داده‌ها نشان می‌دهد پژوهشگران به‌طور تقریباً برابر به عوامل محیطی، ساختارهای حکومتی و توسعه شهری به‌عنوان نمادهای فرهنگی توجه کرده‌اند.

عناصر مربوط به «خوراک» (۵۴ مورد، حدود ۸٫۶٪) و «حمل‌ونقل» (۴۲ مورد، حدود ۶٫۷٪) نیز در متن حضور دارند، اما نسبت به عادات اجتماعی و شیوه‌های کاری، جایگاه کمتری دارند. همچنین، «پوشاک» کمتر از ۴٪ پوشش یافته که نشان می‌دهد لباس و مد غالباً به‌عنوان بخشی کم‌اهمیت‌تر در بازنمایی فرهنگ آمریکا تلقی شده است.

بخش «مذهبی» با تنها ۵ مورد (کمتر از ۰٫۸٪) تقریباً به‌کلی نادیده گرفته شده است. این غیاب محسوس می‌تواند نشانه‌ای از انتخاب عمدی ویراستاران، تغییر تمرکز فرهنگی یا نمایشی از سکولاریسم در مستندات فرهنگی آمریکا باشد. تمرکز برجسته بر «کار و اوقات فراغت» و «ژست‌ها و عادات» نشان‌دهنده اولویت دادن به جنبه‌های زندگی روزمره و رفتارهای اجتماعی است که به‌دلیل پویایی و انعکاس تغییرات گسترده اجتماعی، کلید فهم فرهنگ معاصر آمریکاست.

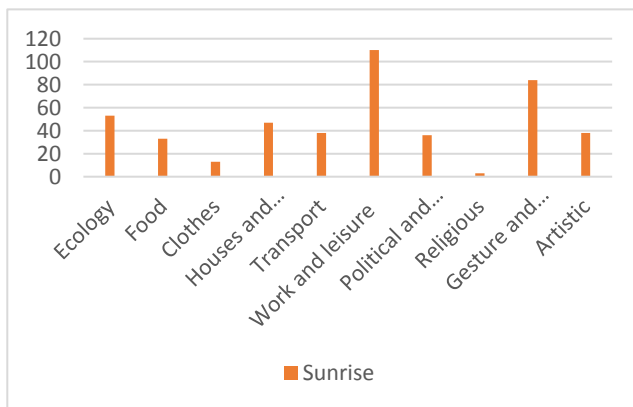
این توزیع نابرابر، بازتاب‌دهنده گرایش‌های معاصر در مطالعات فرهنگی و اولویت‌های خاص نویسندگان و ویراستاران است که برخی ابعاد فرهنگی را برجسته و برخی دیگر را کم‌رنگ جلوه داده‌اند. به‌ویژه کم‌نمایی دین در کنار تأکید بر زندگی روزمره سکولار و فرهنگ کاری مدرن،

روندی را در جامعه آمریکا نشان می‌دهد که به سمت سکولاریسم و تمرکز بر سبک زندگی و معیارهای رفتاری حرکت کرده است. این تغییرات نمودی از تحول در ارزش‌های اجتماعی است که جنبه‌های سکولار و عمل‌گرایانه زندگی را بر مناسک دینی سنتی اولویت می‌دهد. پاسخ به پرسش پژوهشی دوم: تجلیات متنی عناصر فرهنگی خاص در کتاب‌های درسی تدریس‌شده در دبیرستان‌های دولتی عراق براساس چهارچوب نیومارک (۱۹۸۸) چگونه است؟

سؤال پژوهشی ۲:

نمودار میله‌ای ۴،۲: میزان تکرار عناصر فرهنگی خاص

در سری کتاب‌های Sunrise به چه میزان است؟

براساس نمودار ۴،۲، بخش «کار و اوقات فراغت» با ۱۱۰ مورد، تقریباً یک‌چهارم کل موارد را تشکیل می‌دهد. ترکیب بخش «ژست‌ها و عادات» (۸۴ مورد) با «کار و اوقات فراغت» بیش از ۴۰٪ از کل ارجاعات متنی را به خود اختصاص می‌دهد. این الگو نشان‌دهنده توجه ویژه جامعه به تعاملات سبک زندگی کاری، سنت‌های سازمانی و روابط اجتماعی در آن دوره است.

دسته‌های «اکولوژی»، «خانه‌ها و شهرها»، «حمل‌ونقل»، «سیاسی و اداری» و «هنری» نیز در کنار هم بخش مرکزی دیگری از متن را تشکیل می‌دهند که ابعاد مختلفی از فرهنگ شامل محیط زیست، فضای زندگی، زیرساخت‌ها، حکومت و خلاقیت را پوشش می‌دهد. اما به‌وضوح بخش‌های «کار و اوقات فراغت» و «ژست‌ها و عادات» از سایر بخش‌ها برجسته‌تر هستند.

«خوراک» (۳۳ مورد)، «پوشاک» (۱۳ مورد) و «مذهب» (۳ مورد) کمتر از ۱۰٪ کل محتوا را تشکیل می‌دهند، به‌ویژه بخش مذهبی با کمتر از ۱٪ بسیار نادر است که می‌تواند

بازتاب انتخاب ویراستاری یا جهت‌گیری سکولار این مواد آموزشی باشد. «خوراک» و «پوشاک» به‌عنوان شاخص‌های رایج فرهنگ حضور دارند، اما کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند. این توزیع تأکید می‌کند که کتاب‌های Sunrise تمرکز عمده خود را بر جنبه‌های زندگی روزمره، کار و رفتارهای اجتماعی معطوف کرده‌اند. ویژگی‌های مذهبی و پوشاک در این کتاب‌ها کمتر برجسته شده‌اند زیرا اولویت اصلی بر اطلاعات سکولار و هویت فرهنگی عملی معطوف است.

پاسخ به سؤال سوم پژوهش

در پاسخ به سؤال سوم پژوهش که به بررسی وجود تفاوت‌های معنادار در بازنمایی عناصر فرهنگی-خاص در

جدول ۱. فراوانی عناصر فرهنگی خاص در کتاب‌های Sunrise و American File

	American file	Sunrise
اکولوژی	59	53
خوراک	48	33
پوشاک	34	13
مسکن و شهرسازی	58	47
حمل‌ونقل	46	38
کار و فراغت	137	110
سیاسی و اداری	59	36
دینی	5	3
رفتارها و عادات	126	84
هنری	67	38

دسته‌های «هنری» (۶۷ مورد)، «سیاسی و اداری» (۵۹ مورد)، «اکولوژی» (۵۹ مورد) و «مسکن و شهرها» (۵۸ مورد) در منابع آمریکایی به‌عنوان محورهای بعدی اهمیت فرهنگی برجسته شده‌اند. در مقابل، «مذهبی» (۱۰ مورد) و «پوشاک» (۳۴ مورد) کمترین بازنمایی را دارند. روند مشابهی در کتاب‌های Sunrise دیده می‌شود؛ با این تفاوت که «مذهبی» (۳ مورد) و «پوشاک» (۱۳ مورد) بسیار کمتر برجسته شده‌اند.

بررسی الگوهای فراوانی در کتاب‌های American File نشان می‌دهد که دو دسته «کار و اوقات فراغت» (۱۳۷ مورد) و «رفتارها و عادات» (۱۲۶ مورد) بیشترین حجم بازنمایی فرهنگی را به خود اختصاص داده‌اند؛ این موضوع گویای تمرکز برجسته این منابع بر ابعاد اجتماعی و سبک زندگی روزمره است. مشابه این روند، در کتاب‌های Sunrise نیز بیشترین تأکید بر همین دو دسته است؛ هرچند با اعداد کمتر (۱۱۰ و ۸۴ مورد به ترتیب).

جدول ۲. آزمون خی‌دو برای مقایسه عناصر فرهنگی خاص در کتاب‌های Sunrise و American File

	Chi-Square	df	Asymp. Sig.
اکولوژی	.321 ^a	1	.571
خوراک	2.778 ^a	1	.096
پوشاک	9.383 ^a	1	.002
مسکن و شهرسازی	1.152 ^a	1	.283
حمل‌ونقل	.762 ^a	1	.383
کار و فراغت	2.951 ^a	1	.086
سیاسی و اداری	5.568 ^a	1	.018
دینی	3.769 ^a	1	.052
رفتارها و عادات	8.400 ^a	1	.004
هنری	8.010 ^a	1	.005

نتایج آزمون آماری خی‌دو تفاوت‌های معنادار و قابل توجهی را در برخی حوزه‌های فرهنگی میان دو مجموعه کتاب آشکار می‌سازد. به‌ویژه، بازنمایی «پوشاک» ($X^2=5.568$, $p<0.05$)، «سیاسی و اداری» ($X^2=9.38$, $p<0.05$)، «رفتارها و عادات» ($X^2=8.400$, $p<0.05$) و «هنری» ($X^2=8.010$, $p<0.05$) در دو مجموعه تفاوت چشمگیری دارد. این یافته‌ها نشان‌دهنده تفاوت‌های بارز در تأکید و نحوه بازنمایی این حوزه‌های فرهنگی است. ازسوی دیگر، در حوزه‌هایی همچون «کولوژی»، «خوراک»، «مسکن و شهرها»، «حمل‌ونقل»، «کار و اوقات فراغت» و «مذهبی» تفاوت معناداری مشاهده نشد ($p>0.05$)؛ که نشان می‌دهد این جنبه‌های فرهنگی به شکل مشابهی در هر دو گروه کتاب‌ها حضور دارند.

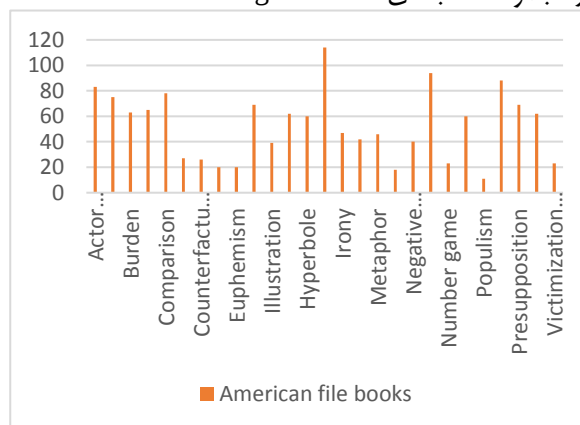
این تفاوت‌ها ممکن است بازتاب‌دهنده اولویت‌های فرهنگی متفاوت یا رویکردهای آموزشی متمایز در دو بستر جغرافیایی و فرهنگی باشد، درحالی‌که شباهت‌ها بیانگر نوعی هم‌گرایی در نحوه بازنمایی این ابعاد فرهنگی است. چنین نتایجی بر ضرورت تحلیل انتقادی و دقیق محتوای فرهنگی منابع آموزش زبان انگلیسی تأکید می‌کند تا اطمینان حاصل شود که تنوع فرهنگی به‌طور متوازن و جامع منعکس می‌شود و دیدگاه‌های مختلف فرهنگی به‌درستی معرفی می‌گردند.

در راستای پاسخگویی به پرسش سوم پژوهش:

بازتاب ارزش‌های ایدئولوژیک در متن کتاب‌های درسی آموزش زبان انگلیسی (ELT) تألیف‌شده در کشورهای حلقه مرکزی، براساس «چهارچوب مربع ایدئولوژیک» ون دایک (۲۰۰۶) چگونه تبیین می‌شود؟

نمودار میله‌ای ۴،۳: ارزش‌های ایدئولوژیک بازنمایی‌شده

در مجموعه کتاب‌های "American English File"

نمودار میله‌ای ۴،۳ نشان می‌دهد که چهار دسته اصلی – «تلوخ» (۱۱۴)، «بیان هنجار» (۹۴)، «ارائه مثبت از خود» (۸۸) و «توصیف کنشگر» (۸۳) – در مجموع حدود ۳۱ درصد از کل موارد ذکر شده را تشکیل می‌دهند. این نشان می‌دهد که در این متن‌ها بیشتر از روش‌های غیرمستقیم برای تأثیرگذاری استفاده می‌شود؛ روش‌هایی مثل رساندن مفهوم به‌صورت غیرمستقیم، تأکید بر اصول اخلاقی جامعه و نشان دادن تصویری خوب از اعضای گروه خودی.

در دسته دوم، که میزان استفاده از آن‌ها متوسط است، مواردی مثل «مقایسه»، «استناد به مرجع»، «استفاده از شواهد»، «پیش‌فرض»، «دسته‌بندی»، «تعهد»، «ابهام»، «تعمیم»، «اغراق» و «قطبی‌سازی» قرار دارند. این‌ها ابزارهای معمولی هستند که برای شکل دادن به پیام‌ها استفاده می‌شوند، اما به‌طور مستقیم هدف خاصی را دنبال نمی‌کنند. در آخر، در دسته کم‌کاربردترین موارد، «عوام‌گرایی» (۱۱)، «خودستایی ملی» (۱۸)، «سلب مسئولیت»، «لطیفه‌گویی»، «بازی با اعداد»، «راهکارهای قربانی‌نمایی»، «جملات خلاف واقع» و «اجماع» به‌ندرت دیده می‌شوند. این نشان می‌دهد که متن‌ها به‌دنبال تبلیغ مستقیم ایده‌های ملی‌گرایانه یا عوام‌فریبانه نیستند.

به‌طور کلی، در این متن‌ها بیشتر از روش‌های غیرمستقیم (تلوخ، هنجار و پیش‌فرض) برای تأثیرگذاری استفاده شده تا روش‌های مستقیم (عوام‌گرایی، خودستایی و ارائه تصویری منفی از دیگران). نکته جالب این است که میزان «ارائه تصویری مثبت از خود» (۸۸) خیلی بیشتر از «ارائه تصویری منفی از دیگران» (۴۰) است. این نشان می‌دهد که هدف اصلی متن‌ها تقویت حس تعلق به گروه خودی است و نه حمله به دیگران.

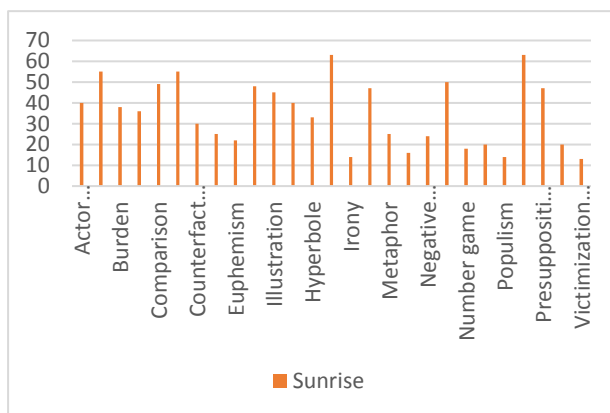
به‌طور خلاصه، لحن رسمی و غیرجنگجالی کتاب‌های "American English File" نشان می‌دهد که در این کتاب‌ها بیشتر از روش‌های غیرمستقیم برای انتقال پیام و تأکید بر هنجارهای اجتماعی استفاده می‌شود، نه تبلیغات سیاسی یا ملی‌گرایانه آشکار.

به‌منظور پاسخ به پرسش چهارم:

چگونه چگونگی بازتاب ارزش‌های ایدئولوژیک در متن کتاب‌های درسی مورد استفاده در دبیرستان‌های دولتی عراق

را براساس «مربع ایدئولوژیک» ون دایک (۲۰۰۶) بررسی می‌کنیم.

نمودار میله‌ای ۴،۴: میزان فراوانی ارزش‌های ایدئولوژیک در مجموعه کتاب‌های "Sunrise"

نمودار میله‌ای ۴،۴ نشان می‌دهد که دو مورد «تلویح» (۶،۶۳٪) و «ارائه مثبت از خود» (۶،۶۳٪) بیشترین سهم را دارند. این موضوع به این معنی است که در کتاب‌های Sunrise، استفاده از اشارات غیرمستقیم و تعریف از خود، رایج‌ترین روش‌ها برای متقاعد کردن مخاطب هستند. سپس، «استناد به مرجع» (۵،۷۹٪) و «اجماع» (۵،۷۹٪) نشان می‌دهند که برای اعتبار بخشیدن به مطالب، نویسندگان به نظرات افراد شناخته شده و توافق جمعی تکیه می‌کنند. همچنین، «بیان هنجار»، «پیش‌فرض» و «واژه‌گزینی» هر کدام ۵٪ از موارد را تشکیل می‌دهند که نشان از اهمیت استفاده از استدلال‌های ریشه‌دار در اصول پذیرفته شده جامعه و الگوهای زبانی آشنا دارد.

در انتهای لیست و در بین کم‌کاربردترین موارد، مواردی مثل «ارائه تصویری منفی از دیگران» (۲،۵۳٪)، «عوام‌گرایی» (۱،۴۷٪) و «راهکارهای قربانی‌نمایی» (۱،۳۷٪) به‌ندرت دیده می‌شوند. این نشان می‌دهد که این کتاب‌ها از لحن تقابلی و تند دوری می‌کنند و بیشتر به دنبال روش‌های ملایم‌تری برای متقاعد کردن مخاطب هستند. اطلاعات به‌دست‌آمده، طیف گسترده‌ای را نشان می‌دهد؛ به‌طوری که دامنه تغییرات ۵۰ واحد است و انحراف معیار آن ۱۵،۶۶ است. درحالی‌که «تلویح» و «ارائه مثبت از خود» بیشترین سهم را دارند، «راهکارهای قربانی‌نمایی» کمترین میزان استفاده را به خود اختصاص داده‌اند.

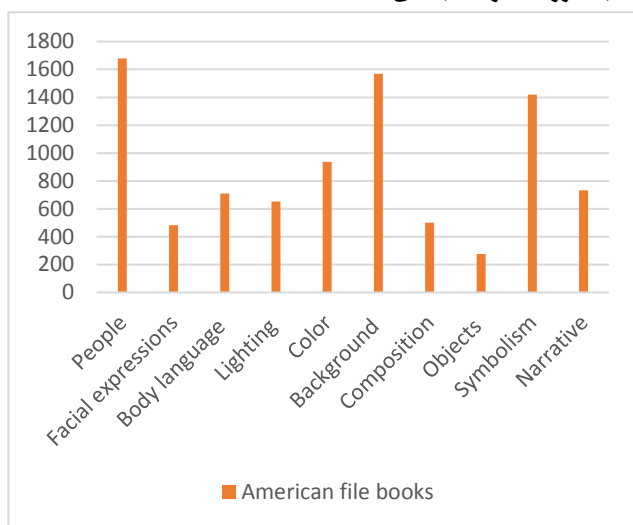
به‌طور خلاصه، کتاب‌های Sunrise رویکردی متعادل اما متقاعدکننده را در پیش گرفته‌اند و بیشتر بر نشانه‌های

غیرمستقیم، تکیه بر مرجع و اجماع تکیه می‌کنند و از روش‌های تفرقه‌انگیز مانند عوام‌گرایی یا ارائه تصویری منفی از دیگران، دوری می‌کنند.

پرسش پژوهشی پنجم:

ویژگی‌ها و ابزارهای بصری در کتاب‌های درسی آموزش زبان انگلیسی (ELT) که در کشورهای «حلقه مرکزی» گردآوری شده‌اند، براساس چهارچوب نظری کرس و ون لیوون (۲۰۰۶)، چگونه در ساخت معنا نقش ایفا می‌کنند؟

نمودار میله‌ای ۴،۵: فراوانی ویژگی‌های بصری به‌کاررفته در کتاب‌های American English File

نمودار میله‌ای ۴،۵ نشان می‌دهد که برجسته‌ترین عنصر بصری، «افراد» هستند (۱۸،۷۵٪؛ $n=1680$)، که نشان‌دهنده تمرکز قوی بر محوریت انسان است. پس از آن، «پس‌زمینه» (۱۷،۵۳٪؛ ۱۵۷۰) قرار دارد، که نشان می‌دهد محیط و شرایط زمینه‌ای تقریباً به همان اندازه در شکل‌دهی معنا نقش دارند.

«نمادگرایی» (۱۵،۸۶٪؛ ۱۴۲۰) به‌عنوان یکی دیگر از ویژگی‌های مهم ظاهر می‌شود و نشان می‌دهد که از تصاویر استعاره‌ای یا نمادین به‌طور مکرر استفاده می‌شود. در مجموع، این سه عنصر نشان می‌دهند که کتاب‌های American English File به چهره‌های انسانی، محیط اطراف آن‌ها و نشانه‌های نمادین به‌عنوان اجزای اصلی گفتمان بصری اولویت می‌دهند.

در رده میانی، «رنگ» (۱۰،۴۶٪؛ ۹۴۰)، «روایت» (۸،۱۹٪؛ ۷۵۰)، «زبان بدن» (۷،۹۳٪؛ ۷۱۰) و «نورپردازی» (۷،۲۸٪؛ ۶۵۲) قرار دارند. این ویژگی‌ها نشان‌دهنده تأکید بر تکنیک‌های داستان‌گویی و طراحی زیبایی‌شناختی است،

به‌طوری که حالت بصری، ژست و صحنه‌سازی با هم کار می‌کنند تا معانی فرهنگی را منتقل کنند.

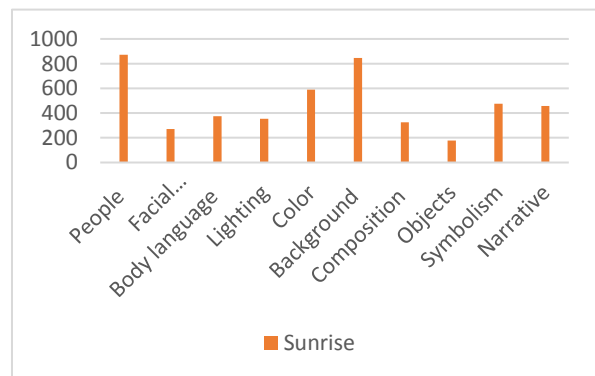
در انتهای پایین، «ترکیب‌بندی» (۵۸٪؛ ۵۰۰) و «حالات چهره» (۳۶٪؛ ۴۸۰) توجه متوسطی را به ساختار و نشانه‌های احساسی ارائه می‌دهند. «اشیاء» (۳٪؛ ۲۷۶) کمترین میزان را دارند، که نشان می‌دهد عناصر بی‌جان به جای ایفای نقش اصلی در روایت‌های بصری، نقش حمایتی دارند.

این الگو نشان می‌دهد که کتاب‌های American English File به‌شدت به تصاویر انسان‌محور، با پس‌زمینه‌های نمادین و متنی پشتیبانی‌کننده، متکی هستند. ویژگی‌های فنی (نورپردازی، رنگ، ترکیب‌بندی) تأثیر بسزایی دارند، اما بر تأکید بر افراد، زمینه‌های اجتماعی و معنای نمادین سایه نمی‌اندازند. این انتخاب طراحی نشان می‌دهد که هدف کتاب‌ها ارائه فرهنگ از طریق تعاملات اجتماعی و تجربه زندگی است، نه از طریق اشیاء یا مصنوعات مادی.

پرسش پژوهشی ششم:

ویژگی‌ها و ابزارهای بصری در کتاب‌های درسی آموزش زبان انگلیسی (ELT) که در دبیرستان‌های دولتی عراق تدریس می‌شوند، براساس چهارچوب نظری کرس و ون لیوون (۲۰۰۶)، چگونه در ساخت معنا نقش ایفا می‌کنند؟

نمودار میله‌ای ۴،۶: میزان فراوانی ویژگی‌های بصری به‌کاررفته در مجموعه کتاب‌های "Sunrise"

نمودار ۴،۶ نشان می‌دهد که «پس‌زمینه» با ۹۰۰ مورد، بیشترین فراوانی را دارد که بر اهمیت محیط و زمینه در ارائه بصری تأکید می‌کند.

«افراد» نیز همچنان برجسته هستند و به‌وضوح تعدادشان از «اشیاء» بیشتر است، که کمترین فراوانی را با

۲۵۰ مورد ثبت کرده‌اند. این تضاد بر تأکید قوی بر چهره‌های انسانی نسبت به عناصر بی‌جان تأکید می‌کند. در محدوده میانی، «رنگ» و «روایت» در سطوح مشابهی (تقریباً ۶۰۰ مورد) ظاهر می‌شوند که نشان می‌دهد طراحی زیبایی‌شناختی و داستان‌سرایی به یک اندازه اولویت دارند. «نمادگرایی» به میزان متوسطی وجود دارد (تقریباً ۵۰۰ مورد)، درحالی‌که «حالات چهره»، «زبان بدن» و «نورپردازی» همگی در حدود ۴۰۰ مورد قرار دارند، که نشان‌دهنده یک نقش متعادل اما کمتر غالب در شکل‌دهی معنای بصری است.

نتایج نشان می‌دهند که کتاب‌های Sunrise تصویرسازی متنی و انسان‌محور (پس‌زمینه‌ها و افراد) را ترجیح می‌دهند، درحالی‌که نقش فرعی و پشتیبان را به اشیاء اختصاص می‌دهند. این استراتژی بصری بر محیط، داستان و تعاملات انسانی نسبت به فرهنگ مادی تأکید می‌کند و نشان‌دهنده ترجیح برای به تصویر کشیدن معنای فرهنگی از طریق نشانه‌های اجتماعی و محیطی است، نه از طریق مصنوعات ملموس.

پرسش پژوهشی هشتم:

پرسش پژوهشی هشتم به این موضوع می‌پردازد که آیا تفاوت‌های قابل توجهی در بازتاب ارزش‌های ایدئولوژیک در کتاب‌های درسی آموزش زبان انگلیسی (ELT) کشورهای «حلقه مرکزی» در مقایسه با کتاب‌های مورد استفاده در دبیرستان‌های دولتی عراق وجود دارد یا خیر. برای بررسی این موضوع، از آزمون خی‌دو (Chi-square) با استفاده از چهارچوب «مربع ایدئولوژیک» ون دایک (۲۰۰۶) استفاده شد. نتایج تحلیل فراوانی نشان‌دهنده الگوهای متمایز در بین این دو مجموعه کتاب درسی بود. در مجموعه کتاب‌های American English File، رایج‌ترین راهبردهای مشاهده‌شده شامل موارد زیر بود: «تلویح» (n = 114)، «بیان هنجار» (n = 94)، «ارائه مثبت از خود» (n = 88)، «توصیف کنشگر» (n = 83)، «مقایسه» (n = 78)، «اقتدار» (n = 75) و «شواهد» (n = 69). این نتایج نشان می‌دهد که کتاب‌های درسی آمریکایی تمایل دارند به‌شدت به اشکال ظریف اقناع، ادعاهای هنجاری و تصاویر مثبت از گروه خودی تکیه کنند.

جدول ۳، ۴: مقایسه فراوانی ارزش‌های ایدئولوژیک در کتاب‌های American English File و Sunrise

Sunrise	American English file books	
40	83	توصیف کنشگر
55	75	اقتدار
38	63	بار/مسئولیت
36	65	دسته‌بندی
49	78	مقایسه
55	27	اجماع
30	26	خلاف واقع
25	20	سلب مسئولیت
22	20	لطیفه گویی/استفاده از واژگان ملایم
48	69	شواهد
45	39	تصویرسازی
40	62	تعمیم
33	60	اغراق
63	114	تلویح
14	47	طعنه
47	42	واژه‌گزینی
25	46	استعاره
16	18	خودستایی ملی
24	40	بد جلوه دادن دیگران
50	94	بیان هنجار
18	23	بازی با اعداد
20	60	قطبی‌سازی
14	11	عوام‌گرایی
63	88	خوب جلوه دادن خود
47	69	پیش فرض
20	62	ابهام/مبهم‌گویی
13	23	راهبردهای قربانی‌نمایی

مشابه، در کتاب‌های درسی Sunrise، راهبردهایی مانند «عوام‌گرایی» ($n = 14$)، «طعنه» ($n = 14$)، «راهبردهای قربانی‌نمایی» ($n = 13$) و «خودستایی ملی» ($n = 16$) به‌ندرت رخ داد. این یافته‌ها نشان می‌دهد که مواد آموزشی کشورهای «حلقه مرکزی» و عراق به‌طور کلی از لفاظی‌های عوام‌فریبانه، گفتمان طعنه‌آمیز یا روایت‌های قربانی‌شدن اجتناب می‌کنند و در عوض، راهبردهای معتدل‌تری را ترجیح می‌دهند.

در مجموع، نتایج نشان می‌دهد که درحالی‌که هر دو مجموعه کتاب درسی، راهبردهای غیرمستقیم - به‌ویژه تلویح، ادعاهای هنجاری و ارائه مثبت از خود - را ترجیح می‌دهند، کتاب‌های درسی آمریکایی تأکید بیشتری بر خودنمایی فردی و اقناع ظریف دارند، درحالی‌که کتاب‌های درسی عراقی بر اقتدار و اجماع جمعی تأکید می‌کنند. این تضاد نشان‌دهنده گرایش‌های ایدئولوژیک متفاوت است،

در مقابل، کتاب‌های درسی Sunrise تصویری نسبتاً متفاوت را نشان می‌دهند. رایج‌ترین راهبردها شامل «تلویح» ($n = 63$) و «ارائه مثبت از خود» ($n = 63$) بود، اما این‌ها با فراوانی نسبتاً بالایی برای «اجماع» ($n = 55$) و «اقتدار» ($n = 55$) همراه بود، که نشان‌دهنده تأکید بیشتر بر توافق جمعی و مشروعیت‌بخشی از طریق صداهای معتبر در زمینه عراق است. سایر راهبردهایی که اغلب مورد توجه قرار گرفتند، عبارت بودند از «بیان هنجار» ($n = 50$)، «شواهد» ($n = 48$) و «توصیف کنشگر» ($n = 40$).

در انتهای پایین طیف، هر دو مجموعه کتاب درسی استفاده حداقلی از راهبردهای ایدئولوژیک آشکار را نشان دادند. در مجموعه کتاب‌های American English File، دسته‌هایی مانند «عوام‌گرایی» ($n = 11$)، «خودستایی ملی» ($n = 18$)، «بازی با اعداد» ($n = 23$) و «راهبردهای قربانی‌نمایی» ($n = 23$) فقط به‌ندرت ظاهر شدند. به‌طور

به‌طوری که اولی (کتاب‌های آمریکایی) نشان‌دهنده جهت‌گیری فردگرایانه‌تر و دومی (کتاب‌های عراقی) یک سبک گفتمانی جامعه‌محورتر است.

جدول ۴،۴: تحلیل آزمون خی‌دو به‌منظور مقایسه ارزش‌های ایدئولوژیک در کتاب‌های American English File و Sunrise

	Chi-Square	df	Asymp. Sig.
توصیف کنشگر	15.033 ^a	1	.000
اقتدار	3.077 ^a	1	.079
بار/مسئولیت	6.188 ^a	1	.013
دسته‌بندی	8.327 ^a	1	.004
مقایسه	6.622 ^a	1	.010
اجماع	9.561 ^a	1	.002
خلاف واقع	.286 ^a	1	.593
سلب مسئولیت	.556 ^a	1	.456
لطیفه‌گویی/استفاده از واژگان ملایم	.095 ^a	1	.758
شواهد	3.769 ^a	1	.052
تصویرسازی	.429 ^a	1	.513
تعمیم	4.745 ^a	1	.029
اغراق	7.839 ^a	1	.005
تلویح	14.695 ^a	1	.000
طعنه	17.852 ^a	1	.000
واژه‌گزینی	.281 ^a	1	.596
استعاره	6.211 ^a	1	.013
خودستایی ملی	.118 ^a	1	.732
بد جلوه دادن دیگران	4.000 ^a	1	.046
بیان هنجار	13.444 ^a	1	.000
بازی با اعداد	.610 ^a	1	.435
قطبی‌سازی	20.000 ^a	1	.000
عوام‌گرایی	.360 ^a	1	.549
خوب جلوه دادن خود	4.139 ^a	1	.042
پیش‌فرض	4.172 ^a	1	.041
ابهام/مبهم‌گویی	21.512 ^a	1	.000
راهنما/راهنمایی	2.778 ^a	1	.096

درسی American English File و Sunrise از راهنماهای گفتمانی به‌طور قابل توجهی متفاوت استفاده می‌کنند، که نشان‌دهنده گرایش‌های ایدئولوژیک و تأکیدات آموزشی متفاوت است. برای مثال، تکیه بیشتر بر تلویح و بیان هنجار در یک مجموعه در مقایسه با دیگری، منعکس‌کننده رویکردهای متضاد در اقناع و چهارچوب‌بندی ایدئولوژیک است، درحالی‌که تفاوت‌های قابل توجه در طعنه، قطبی‌سازی و ابهام، تمایلات متمایز در چگونگی ساخت معنای اجتماعی در هر زمینه را برجسته می‌کند.

تحلیل خی‌دو تفاوت‌های آماری قابل توجهی را در بازنمایی چندین راهنما ایدئولوژیک بین دو مجموعه کتاب درسی آموزش زبان انگلیسی (ELT) نشان داد. دسته‌هایی مانند «توصیف کنشگر» ($\chi^2 = 15.033, p = .000$)، «تلویح» ($\chi^2 = 14.695, p = .000$)، «بیان هنجار» ($\chi^2 = 17.852, p = .000$)، «طعنه» ($\chi^2 = 13.444, p = .000$)، «قطبی‌سازی» ($\chi^2 = 20.000, p = .000$)، «ابهام» ($\chi^2 = 21.512, p = .000$) و «اغراق» ($\chi^2 = 7.839, p = .005$) همگی تفاوت‌های بسیار معناداری را در سطح $p < 0.05$ نشان دادند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که کتاب‌های

در مقابل، هیچ تفاوت معناداری برای تعدادی از دسته‌های دیگر ظاهر نشد، که نشان‌دهنده هم‌گرایی نسبی در این زمینه‌ها است. راهبردهایی مانند «اقتدار» ($\chi^2 = 0.079, p = 0.793$)، «جملات خلاف واقع» ($\chi^2 = 0.286, p = 0.593$)، «سلب مسئولیت» ($\chi^2 = 0.556, p = 0.456$)، «لطیفه گویی» ($\chi^2 = 0.095, p = 0.758$) و «شواهد» ($\chi^2 = 3.769, p = 0.052$) از نظر آماری معنی‌دار نبودند. به‌طور مشابه، «تصویرسازی» ($\chi^2 = 0.429, p = 0.513$)، «واژه‌گزینی» ($\chi^2 = 0.281, p = 0.596$)، «خودستایی ملی» ($\chi^2 = 0.118, p = 0.732$)، «بازی با اعداد» ($\chi^2 = 0.610, p = 0.435$) و «عوام‌گرایی» ($\chi^2 = 0.360, p = 0.549$) هیچ واگرایی معناداری بین دو زمینه نشان ندادند. این نتایج نشان می‌دهد که درحالی‌که هر دو مجموعه مواد درسی تأکیدات متفاوتی را در دسته‌های ایدئولوژیک خاص اتخاذ می‌کنند، با این وجود در دیگر موارد، به‌ویژه در راهبردهای مرتبط با مشروعیت‌بخشی، اقتدار و حمایت مبتنی بر شواهد، همگرا هستند.

در مجموع، یافته‌ها هم واگرایی و هم هم‌گرایی را در بازنمایی‌های ایدئولوژیک برجسته می‌کنند. از یک سو، اختلافات قابل توجه به عوامل فرهنگی و زمینه‌ای اساسی اشاره دارد که چگونگی ساخت گفتمان در هر مجموعه کتاب

درسی را شکل می‌دهد. ازسوی دیگر، نتایج غیرمعنادار نشان می‌دهد که راهبردهای گفتمانی خاص در هر دو زمینه مشترک باقی می‌مانند، که منعکس‌کننده هنجارهای آموزشی یا نهادی گسترده‌تر در انتشار مطالب آموزش زبان انگلیسی (ELT) است.

پرسش پژوهشی نهم:

به‌منظور پاسخگویی به پرسش نهم پژوهش، که به بررسی این موضوع می‌پردازد که آیا تفاوت‌های معناداری در استفاده از ویژگی‌ها و ابزارهای بصری در معناسازی بین کتاب‌های درسی آموزش زبان انگلیسی (ELT) کشورهای «حلقه مرکزی» و کتاب‌های مورد استفاده در دبیرستان‌های دولتی عراق وجود دارد یا خیر، یک آزمون χ^2 دو (Chi-square) انجام شد. این تحلیل براساس چهارچوب نظری کرس و ون لیوون (۲۰۰۶) انجام شد، که یک رویکرد سیستماتیک برای بررسی نشانه‌شناسی بصری و نقش آن در ساخت معنا ارائه می‌دهد. از آزمون χ^2 دو برای ارزیابی این موضوع استفاده شد که آیا تفاوت‌های مشاهده‌شده در استفاده از ابزارها و ویژگی‌های بصری بین دو مجموعه کتاب درسی از نظر آماری معنادار هستند یا خیر.

جدول ۴،۵: مقایسه فراوانی ویژگی‌های بصری در کتاب‌های American English File و Sunrise

	American English file books	Sunrise
افراد	1680	871
حالات چهره	482	272
زبان بدن	710	374
نورپردازی	652	353
رنگ	937	590
پس زمینه	1570	846
ترکیب‌بندی	500	326
اشیاء	276	177
نمادگرایی	1420	476
روایت	733	457

1680) و «پس‌زمینه» ($n = 1570$) بیشترین عناصر نشان داده شده بودند و پس از آن «نمادگرایی» ($n = 1420$)، «رنگ» ($n = 937$) و «زبان بدن» ($n = 710$) قرار داشتند. در مقابل، «اشیاء» ($n = 276$)، «حالات چهره» ($n = 482$) و «ترکیب‌بندی» ($n = 500$) کمترین میزان رخداد را داشتند،

تحلیل فراوانی ویژگی‌ها و ابزارهای بصری در کتاب‌های درسی آموزش زبان انگلیسی (American English File و Sunrise، با بهره‌گیری از چهارچوب نظری کرس و ون لیوون (۲۰۰۶)، تفاوت‌های قابل توجهی را در تأکیدات بین این دو زمینه نشان داد. در مجموعه کتاب‌های American English File، «افراد» ($n =$

که نشان می‌دهد این ویژگی‌ها تمایل دارند نقش‌های ثانویه یا حمایتی ایفا کنند.

کتاب‌های درسی Sunrise رتبه‌بندی گسترده‌ای مشابه از دسته‌های بصری را نشان دادند، اگرچه با فراوانی‌های به‌طور پیوسته کمتر. برای مثال، «افراد» ($n = 871$) و «پس‌زمینه» ($n = 846$) دوباره به‌عنوان برجسته‌ترین عناصر

ظاهر شدند و پس از آن «نمادگرایی» ($n = 476$)، «رنگ» ($n = 590$) و «زبان بدن» ($n = 374$) قرار گرفتند. کمترین دسته‌های مکرر در این مجموعه، «حالات چهره» ($n = 272$)، «ترکیب‌بندی» ($n = 326$) و «اشیاء» ($n = 177$) بودند.

جدول ۴، ۶: مقایسه ویژگی‌های بصری در کتاب‌های American English File و Sunrise با استفاده از آزمون خی‌دو

	Chi-Square	df	Asymp. Sig.
افراد	256.559 ^a	1	.000
حالات چهره	58.488 ^a	1	.000
زبان بدن	104.148 ^a	1	.000
نورپردازی	88.956 ^a	1	.000
رنگ	78.853 ^a	1	.000
پس‌زمینه	216.960 ^a	1	.000
ترکیب‌بندی	36.654 ^a	1	.000
اشیاء	21.636 ^a	1	.000
نمادگرایی	470.008 ^a	1	.000
روایت	64.013 ^a	1	.000

۵- بحث و بررسی

این مطالعه به بررسی بازنمایی عناصر فرهنگی-خاص و مربع‌های ایدئولوژیک در کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی (ELT) تدوین‌شده در کشورهای حلقه مرکزی در مقایسه با کتاب‌های تدریس‌شده در مدارس دولتی عراق پرداخت. روش پژوهش بر پایه تحلیل انتقادی گفتمان است که مدل مربع ایدئولوژیک ون دایک (۱۹۹۸) را با روش نیومارک (۱۹۸۸) در دسته‌بندی عناصر فرهنگی-خاص تلفیق می‌کند. مربع ایدئولوژیک بیان می‌کند که کتاب‌های درسی تعادلی خاص میان عوامل فرهنگی مختلف برقرار می‌کنند تا پیام‌های اجتماعی مشخصی را منتقل کنند. در کتاب‌های American File و Sunrise، موضوعات مرتبط با «کار و اوقات فراغت» به‌عنوان عناصر اصلی برجسته شده‌اند و در مقابل، مطالب مربوط به دین به‌شدت نادیده گرفته شده‌اند. ابزارهای فرهنگی، به گفته ویگوتسکی (۱۹۷۸) (Vygotsky, 1978)، نقش‌های کلیدی در توسعه شناختی و مطالعات فرهنگی-اجتماعی ایفا می‌کنند. کتاب‌های درسی به‌عنوان مصنوعات فرهنگی، فرهنگ جوامع هدف را در دسترس زبان‌آموزان قرار می‌دهند و ویژگی‌های فرهنگی آن‌ها را منتقل می‌کنند. سری کتاب‌های American File و معادل‌های عراقی آن‌ها نشان‌دهنده تغییر گفتمانی به

آزمون خی‌دو تأیید کرد که این تضادها از نظر آماری در تمام دسته‌ها معنادار هستند. بارزترین تفاوت‌ها در «نمادگرایی» ($\chi^2 = 470.008$, $p = .000$)، «افراد» ($\chi^2 = 256.559$, $p = .000$) و «پس‌زمینه» ($\chi^2 = 216.960$, $p = .000$) ظاهر شد، که بر رویکردهای متفاوت به بازنمایی نمادین، حضور انسان و تنظیمات متنی در دو مجموعه کتاب درسی تأکید می‌کند. تفاوت‌های معنادار اضافی در «زبان بدن» ($\chi^2 = 104.148$, $p = .000$)، «نورپردازی» ($\chi^2 = 88.956$, $p = .000$)، «رنگ» ($\chi^2 = 78.853$, $p = .000$) و «روایت» ($\chi^2 = 64.013$, $p = .000$) ظاهر شد، که نشان می‌دهد تأکیدات متضادی بر ارتباطات غیرکلامی، زیبایی‌شناسی بصری و داستان‌سرایی وجود دارد. اگرچه کمتر برجسته بود، تفاوت‌های آماری معناداری نیز در «حالات چهره» ($\chi^2 = 58.488$, $p = .000$)، «ترکیب‌بندی» ($\chi^2 = 36.654$, $p = .000$) و «اشیاء» ($\chi^2 = 21.636$, $p = .000$) یافت شد. اهمیت ثابت در تمام دسته‌ها نشان می‌دهد که کتاب‌های درسی American English File و Sunrise از استراتژی‌های بسیار متفاوتی برای معناسازی بصری استفاده می‌کنند، که احتمالاً منعکس‌کننده اولویت‌های فرهنگی، آموزشی یا ویراستاری گسترده‌تری است که در هر زمینه تعبیه شده است.

سمت موضوعات عملی و سکولار هستند که احتمالاً ناشی از سیاست‌های آموزشی نئولیبرال می‌باشد (گری، ۲۰۱۰) (Gray, 2010).

یافته‌های این پژوهش نشان داد که بیشترین فراوانی عناصر در کتاب‌های American File مربوط به «کار و اوقات فراغت» است که تأکید قوی بر جنبه‌های شغلی، فعالیت‌های تفریحی و سبک زندگی روزمره دارد. در مقابل، کمترین فراوانی مربوط به بخش «مذهبی» است که نشان می‌دهد این موضوع در این نمونه از منابع تقریباً نادیده گرفته شده است. این می‌تواند بازتاب انتخاب آگاهانه ویراستاران، تغییر تمرکز فرهنگی یا نمایشی از سکولاریسم در مستندات فرهنگی آمریکایی باشد. این یافته با نتایج قیص (۲۰۲۲) همخوانی ندارد که در آن فرهنگ OCAPC بیشترین و Anthroponyms کمترین فراوانی را داشتند و تمام عناصر فرهنگی-خاص در سری‌های English و Interchange for Iraq ظاهر شده بودند.

بررسی عمیق‌تر نشان می‌دهد که موضوع «کار» همراه با «اوقات فراغت» بخش قابل توجهی از محتوای فرهنگی هر دو کتاب را تشکیل می‌دهد. در American File، این موضوعات حدود ۲۲٪ از کل مطالب را دربرمی‌گیرند و در Sunrise تقریباً به یک چهارم کل موارد نزدیک است. رویکرد آموزشی نسبت به مباحث شغلی و سبک زندگی در برنامه درسی، هماهنگ با استانداردهای جهانی آموزش زبان انگلیسی با محوریت اشتغال است (کوماروادیولو، ۲۰۱۲) (Kumaravadivelu, 2012).

کتاب‌ها به اهمیت «رفتارها و عادات» به‌عنوان دسته‌ای کلیدی دو بار اشاره کردند تا نقش محوری آن‌ها در فرایند یادگیری زبان برجسته شود. همچنین، توجه متوسطی به ابعاد هنری، اکولوژیکی و سیاسی-اداری مبذول شده است؛ درحالی‌که موضوعات مرتبط با خوراک، حمل‌ونقل و به‌ویژه دین، بسیار نادر هستند. بخش مذهبی تنها ۰.۸٪ از کل موارد در American File را شامل می‌شود و در Sunrise کمتر از ۱٪ است. این یافته‌ها نشان می‌دهد که منابع آموزشی انگلیسی مسیر پنهانی به سوی سکولاریسم دارند و تحلیل‌های قبلی کاناراجاه (۱۹۹۹) (Canagarajah, 1999) در مورد ایدئولوژی سکولار در منابع ELT را تأیید می‌کنند.

اختلاف چشمگیر در میزان بازنمایی محتوای مذهبی در کتاب‌های American File و Sunrise با مشاهدات پنی‌کوک (۱۹۹۴) (Pennycook, 1994) مطابقت دارد که بیان می‌کند کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی دیدگاه‌های غالب سیاسی-اجتماعی را اشاعه می‌دهند و محتوای دینی را سرکوب می‌کنند تا با فهم سکولار معاصر همخوانی داشته باشند. به نظر می‌رسد ویراستاران بیشتر بر اولویت‌های آموزشی جهانی متمرکزند که موضوعات کاربردی و حرفه‌ای را بر مباحث سنتی یا مذهبی ترجیح می‌دهند.

همچنین نتایج این مطالعه با یافته‌های مصطفی و همکاران (۲۰۲۱) (Mustafa et al., 2021) که مطالعه‌ای توصیفی-تحلیلی بر محتوای ایدئولوژیک کتاب‌های انگلیسی کلاس‌های ششم تا دهم تهیه‌شده توسط هیئت کتاب‌های خبیر پختونخوا انجام دادند، همخوانی ندارد؛ چراکه در آن مطالعه ارزش‌های مذهبی نقش مهمی داشت، درحالی‌که در این پژوهش، چنین فراوانی در کتاب‌های American File و Sunrise دیده نمی‌شود.

علاوه بر این، با توجه به فراوانی موضوع «خوراک» که در American File برابر ۵۴ و در Sunrise برابر ۳۳ است، این یافته‌ها با مطالعه متی (۲۰۲۰) (Mati, 2020) که فراوانی خوراک در کتاب PAB 6 عراق را ۷ اعلام کرده بود، همخوانی ندارد و نشان‌دهنده تفاوت‌های چشمگیر در داده‌های دو پژوهش است.

در این تحقیق، «ضمنی‌سازی» به‌عنوان یک ارزش ایدئولوژیک، بیشترین فراوانی را در هر دو مجموعه کتاب داشته و «ضمنی‌سازی» و «خودنمایی مثبت» در صدر ارزش‌های ایدئولوژیک قرار دارند. درحالی‌که در تصاویر کتاب Got It 1، موضوع «سفر و تعطیلات» با فراوانی ۱۲، بیشترین توجه را به خود جلب کرده است (هاشمیان و فرهنگ‌جو، ۲۰۲۲) (Hashemian & Farhang-Ju, 2022).

نتایج این مطالعه با یافته‌های روحانی و شریفی (۲۰۱۵) (Rohani & Sharifi, 2015) که به بررسی اجزای تصویری در دو کتاب Top Notch 3B و Interchange 3 پرداخته بودند، هماهنگ است. آن‌ها دریافتند که اولاً تصاویر رنگی بخش عمده‌ای از تصاویر هر دو کتاب را تشکیل می‌دهند که با روند رایج انتشار کتاب‌های آموزشی رنگی همخوانی دارد. ثانیاً Interchange 3 شامل نقاشی‌های

بیشتری بود، درحالی که Top Notch تصاویر عکاسی بیشتری داشت که حس اصالت بیشتری ایجاد می‌کند و منجر به افزایش هزینه کتاب می‌شود. ثالثاً، بیشتر پرتره‌ها به‌صورت عکس رنگی بودند و اقدامات معمولاً از طریق نقاشی نمایش داده می‌شدند که احتمالاً به دلایل عملی بوده است. نهایتاً تصاویر تزئینی بخش کوچکی از تصاویر هر دو کتاب را تشکیل می‌دادند که نقش مکمل آموزشی داشتند. نتایج مطالعه حاضر با نتایج نوریسکیا و همکاران (۲۰۲۱) (Nuriskia, 2021) نیز تطابق دارد که عناصر بصری کتاب English 3 Pathway to را بررسی کردند. این پژوهش با رویکرد کیفی-توصیفی و تحلیل محتوا انجام شد و یافته اصلی آن این بود که بیش از نیمی از تصاویر کتاب مربوط به انسان‌ها (۵۳,۴٪) است.

همچنین، نتایج این مطالعه همسو با یافته‌های نوشی و آقایی (۲۰۲۴) (Nushi & Aghaei, 2024) است که با آزمون‌های دو نشان دادند موارد نمایانگر فرهنگ کشورهای مختلف در سری کتاب Touchstone 1 به‌طور یکنواخت بین سه حلقه فرهنگی توزیع نشده‌اند. حلقه در حال گسترش بیش از حد نمایندگی شده و حلقه بیرونی به‌شدت کم نمایندگی شده است. محتوای این چهار کتاب عمدتاً بر فرهنگ کشورهای حلقه مرکزی و حلقه در حال گسترش تمرکز داشتند و حلقه بیرونی به‌ندرت دیده می‌شد.

در زمینه عناصر ایدئولوژیک، بلاقی‌زاده و شایسته (۲۰۲۰) (Balaqizadeh & Shayesteh, 2020) فراوانی چهار بعد فرهنگی را در سه کتاب دستور زبان ESL گزارش کردند. بعد «عمل» مهم‌ترین عنصر فرهنگی در هر سه کتاب بود که به ترتیب ۴۷,۲۷٪، ۴۷٪ و ۴۲,۹۷٪ از کل عناصر فرهنگی را شامل می‌شد. بعد «محصول» دومین بعد پرتکرار بود با مقادیر ۴۴,۲۴٪، ۳۷٪ و ۳۱,۴٪. بعد «دیدگاه» سومین بعد فرهنگی رایج بود و در نهایت بعد «فرد» کمترین فراوانی را داشت.

۶- نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی میزان حضور مؤلفه‌های فرهنگی خاص، ارزش‌های ایدئولوژیک و ویژگی‌های بصری در کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی (ELT) که توسط نویسندگان کشورهای درون‌حلقه‌ای نوشته شده‌اند و همچنین کتاب‌های مورد استفاده در مدارس دولتی عراق، انجام شد. برای این منظور، کتاب‌های American

English File (ویرایش دوم) و «Sunrise» به‌عنوان نمونه‌های مطالعه انتخاب شدند. این کتاب‌ها بین سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۲۳ منتشر شده‌اند و انتخاب آن‌ها هدفمند بوده است. همچنین تحلیل‌ها براساس ویژگی‌های اصلی زبان‌شناسی چندرسانه‌ای کرس و ون لوون (۲۰۰۶) که نقش شاخص ویژگی‌های بصری در معناپردازی را برجسته می‌کند، انجام شده است. علاوه بر این، چهارچوب مربع ایدئولوژیک وان دایک (۲۰۰۰) برای کشف شباهت‌ها و تفاوت‌های محتوایی مورد استفاده قرار گرفت.

نتایج نشان داد که تفاوت‌های معناداری در بازنمایی ارزش‌ها و مؤلفه‌های فرهنگی میان دو مجموعه کتاب American File و Sunrise وجود دارد. در هر دو مجموعه، موضوعات مربوط به کار، اوقات فراغت، رفتارها و عادات روزمره از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بودند. باین‌حال، در سری American File تأکید بیشتری بر بیان‌های هنری، عناصر سیاسی و اداری و ویژگی‌های منطقه‌ای مشاهده شد. در مقابل، سری Sunrise رویکردی سکولارتر و عمل‌گراتر داشت و این مؤلفه‌ها با فراوانی کمتر نمایان شدند. تحلیل آماری کای-اسکوئر نیز نشان داد که اختلافات معناداری در حوزه‌های پوشاک، موضوعات سیاسی و اداری، رفتارها و عادات، و همچنین بیان‌های هنری و ژست‌ها وجود دارد.

این یافته‌ها حاکی از آن است که هریک از این دو مجموعه کتاب، ویژگی‌های خاص خود را دارند و در برخورد با مسائل مرتبط با آموزش زبان انگلیسی در زمینه فرهنگی و آموزشی تفاوت‌هایی بنیادین نشان می‌دهند. بررسی محتوای این کتاب‌ها نشان داد که آن‌ها به‌خوبی بازتاب‌دهنده ماهیت جهانی زبان انگلیسی هستند؛ به‌گونه‌ای که ویژگی‌ها و مؤلفه‌های فرهنگی متعددی که در کشورهای انگلیسی‌زبان مختلف وجود دارد، در آن‌ها دیده می‌شود. این تنوع فرهنگی به زبان‌آموزان کمک می‌کند تا برای برقراری ارتباط مؤثر در بسترهای بین‌المللی آمادگی بیشتری کسب کنند.

بررسی ایدئولوژی کتاب‌ها براساس مربع ایدئولوژیک وان دایک (۲۰۰۶) نشان داد که سری American File بیشتر بر استفاده از دلالت‌ها، خودنمایی مثبت و بیان هنجارها تمرکز دارد؛ به عبارتی دیگر، این مجموعه با رویکردی ظریف به متقاعدسازی و نمایش مثبت خود

- EFL learners at UMSKAL. Journal of Education and Practice*, 6(18), 6–16.
- Agustina, N., & Kencana, N. (2023). *The cultural content and intercultural communicative competence in the global and local textbooks used in Indonesian EFL classes. Journal on English as a Foreign Language*, 13(1), 242–264.
- Al-Akraa, S. (2013). *Teaching English in Iraq: An analysis of an EFL textbook*.
- Baker, M. (2018). *In other words: A coursebook on translation* (3rd ed.). Routledge.
- Baleghizadeh, S., & Amiri Shayesteh, L. (2020). *A content analysis of the cultural representations of three ESL grammar textbooks. Cogent Education*, 7(1), 1844849.
- Bernaisch, T., & Koch, C. (2016). *Attitudes towards Englishes in India. World Englishes*, 35(1), 118–132.
- Brumfit, C. J. (1995). Teacher professionalism and research. In G. Cook & B. Seidlhofer (Eds.), *Principle and practice in applied linguistics* (pp. 27–41). Oxford University Press.
- Byram, M. (1997). *Teaching and assessing intercultural communicative competence*. Multilingual Matters.
- Canagarajah, A. S. (1999). *Resisting linguistic imperialism in English teaching*. Oxford University Press.
- Cortazzi, M., & Jin, L. X. (1999). Cultural mirrors: Materials and methods in the EFL classroom. In E. Hinkel (Ed.), *Culture in second language teaching*

می‌پردازد. در مقابل، سری Sunrise توجه بیشتری به اجماع و اقتدار نشان داده و به تأیید جمعی و مقبولیت نهادی اولویت می‌دهد. تفاوت‌هایی نیز در حوزه‌هایی چون توصیف بازیگران، دلالت‌ها، بیان هنجارها، قطبی‌سازی و ابهام وجود دارد که نشانگر تفاوت ایدئولوژیک میان این دو مجموعه کتاب است.

از منظر تصویری، سری American File تأکید بیشتری بر عناصر انسان‌محور، نمادگرایی و زمینه‌های بصری دارد؛ درحالی‌که سری Sunrise با الگویی مشابه، نمونه‌های کمتری از عناصر بصری را ارائه می‌دهد. تحلیل آماری کای-اسکوئر در زمینه نمادها، انسان‌ها، زمینه‌ها، بدن و زبان، الگوهای بصری متفاوتی را نشان داد که حکایت از استراتژی‌های بصری متفاوت میان کتاب‌ها دارد. به‌طور کلی، American File از رویکردی بصری متفاوت بهره می‌برد، اما Sunrise به طراحی مینیمالیستی‌تر گرایش دارد. این مطالعه اثبات می‌کند که کتاب‌های آموزش زبان در سطح ابتدایی، ترکیبی هماهنگ از مؤلفه‌های متنی و بصری را به کار می‌گیرند تا دستورالعمل‌های فرهنگی و ایدئولوژیک را شکل دهند. عوامل آموزشی، اجتماعی و سیاسی زمینه‌ای، باعث ظهور بازنمایی‌های گوناگون فرهنگی در این مواد شده‌اند. این نتایج بر ضرورت ارائه محتوای فرهنگی متعادل و جامع به زبان‌آموزان تأکید می‌کند، چراکه این امر ظرفیت آن‌ها را برای تفکر انتقادی و درک فرهنگ‌های متنوع افزایش می‌دهد. تحقیقات آینده باید دامنه مطالعه را به بررسی تأثیرات بازنمایی‌های فرهنگی از طریق تصاویر و متون گسترش دهند، زیرا این موارد شکل‌دهنده تجربیات یادگیری دانش‌آموزان درباره روایت‌های فرهنگی در کلاس‌های زبان هستند.

فهرست منابع:

- Ahern, K. R., Daminelli, D., & Fracassi, C. (2015). *Lost in translation? The effect of cultural values on mergers around the world. Journal of Financial Economics*, 117(1), 165–189.
- Ahmed, S. (2015). *Attitudes towards English language learning among*

- 161–178). John Benjamins Publishing Company.
- Ghadessy, M., Roseberry, R. L., & Henry, A. (2001). *Small corpus studies and ELT*. John Benjamins Publishing Company.
- Gray, J. (2002). The global coursebook in ELT. In D. Block & D. Cameron (Eds.), *Globalization and language teaching* (pp. 151–167). Routledge.
- Guan, J., & Zhang, Z. (2024). *Discourse analysis of Western mainstream media's China-related reports from a discourse-historical analysis perspective*. *International Journal of Recent Research in Interdisciplinary Sciences*, 11(4), 47–56.
- Hall, S. (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. Sage.
- Hashemian, M., & Farhang-Ju, M. (2022). *A CDA and CIA of ideology and power relations in the English textbook Got It 1*. *Journal of New Advances in English Language Teaching and Applied Linguistics*, 4(1), 707–724.
- He, C., & Abdul Fatah, F. (2024). *Cultural content in high school English textbooks in China: Analysis of types, themes, and students' attitudes*. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 14(8).
- Kachru Kachru, B. B. (1986). *The alchemy of English: The spread, functions and models of non-native Englishes*. Pergamon.
- and learning (pp. 196–219). Cambridge University Press.
- Crystal, D. (1997). *English as a global language*. Cambridge University Press.
- Dahmardeh, M., Mohammad Hasan, A., Mohammadi, P., & Fathiya, A. (2025). *A comparative study of gender representation EFL coursebooks in the Middle East*. *Journal of Multicultural Education*, 19(1), 108–120. <https://doi.org/10.1108/JME-10-2024-0138>
- Ethnologue. (2019). *Ethnologue: Languages of the world*. <https://www.ethnologue.com/language/pnb>
- Fairclough, N. (2013). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. Routledge.
- Flowerdew, J., & Forest, R. (2009). Schematic structure and lexicogrammatical realization in corpus-based genre analysis: The case of research in the PhD literature review. In M. Charles, D. Pecorari, & S. Hunston (Eds.), *Academic writing: At the interface of corpus and discourse* (pp. 15–36). Continuum.
- Fuertes Olivera, P. A. (2008). Systematic introductions in specialised dictionaries: Some proposals in relation to accounting dictionaries. In L. Svensén & S. Tarp (Eds.), *Lexicography in the 21st century: In honour of Henning Bergenholtz* (pp.

- Khyber Pakhtunkhwa Textbook Board, Peshawar. *Global Educational Studies Review*, 6(VI), 279–291.
- Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. Prentice Hall.
- Nuriskia, A., Gani, S. A., & Marhaban, S. (2021). *A visual analysis of English textbook Pathway to English 3 used by Indonesian senior high schools*. *English Education Journal*, 12(1), 19–37.
- Nushi, M., & Aghaei, A. (2024). *Intercultural representation in ELT textbooks: The case of Touchstone series*. *Mextesol Journal*, 48(1), n1.
- Oxford Learner's Dictionary. (2023). *Oxford Learner's Dictionary*. <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>
- Pennycook, A. (1994). English in the world/the world in English. In J. W. Tollefson (Ed.), *Power and inequality in language education* (pp. 34–58). Cambridge University Press.
- Phillipson Phillipson, R. (1992). *Linguistic imperialism*. Oxford University Press.
- Qays, S. (2022). *An investigation of culture-specific items in English textbooks taught at Iraqi state-run high schools and private institutes*. *Journal of Contemporary Language Research*, 1(2), 79–86. <https://doi.org/10.58803/jclr.v1i2.11>
- Richards, J. C., & Schmidt, R. (2002). *Dictionary of language teaching & applied linguistics*. Longman.
- Kachru, B. B. (1992). *The other tongue: English across cultures*. University of Illinois Press.
- Kanoksilapatham, B. (2005). *Rhetorical structure of biochemistry research articles*. *English for Specific Purposes*, 24(3), 269–292.
- Kareem, N. (2009). *A survey study of the syllabuses of English used in Iraq*. *Diala Journal*, 43, 1–15.
- Kramsch, C. (2013). *Culture in foreign language teaching*. *Modern Language Journal*, 97(1).
- Kress, G., & van Leeuwen, T. (2006). *Reading images: The grammar of visual design*. Routledge.
- Krippendorff, K. (2004). *Content analysis: An introduction to its methodology* (2nd ed.). Sage.
- Kumaravadivelu, B. (2012). Individual identity, cultural globalization, and teaching English as an international language: The case for an epistemic break. In A. Matsuda (Ed.), *Principles and practices for teaching English as an international language* (pp. 9–27). Routledge.
- Lu, J., Liu, Y., An, L., & Zhang, Y. (2022). *The cultural sustainability in English as foreign language textbooks*. *Frontiers in Psychology*, 13, 944381.
- Mathi, M. B. (2020). *Cultural aspects in English for Iraq, Book 6*. *Culture*, 12(2s), 2539–2550.
- Mustafa, R., Khan, F., & Nisar, M. (2021). *An analysis of ideological load in English textbooks of middle and secondary levels published by*

- introduction. Pompeu Fabra University.
- van Dijk, T. A. (2006). *Discourse and manipulation*. *Discourse & Society*, 17(3), 359–383.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
- Widdowson, H. G. (1994). *The ownership of English*. *TESOL Quarterly*, 28(2), 377–389.
- حسینی احمدآبادی، ز. س.، و آزاد، م. (۱۴۰۲). تحلیل نگرش معلمان زبان انگلیسی نسبت به کتاب‌های درسی زبان انگلیسی در ایران: مورد بازنمایی جنسیتی و تأثیرات آموزشی آن. *پژوهش‌های آموزش زبان انگلیسی (دوره ۱۳، شماره ۲)*، ۳۱۷–۳۳۴.
- Roohani, A., & Sharifi, M. (2015). *Evaluating visual elements in two EFL textbooks*. *Indonesian Journal of Applied Linguistics*, 4(2), 68–77.
- Simons, G. F. (2019). *Two centuries of spreading language loss*. *Proceedings of the Linguistic Society of America*, 4(1), 27–1.
- Sultana, S. (2019). *Language crossing of young adults in Bangladesh*. *Journal of Multicultural Discourses*, 14(4), 352–372.
- Suwandani, F., & Hidayati, S. (2025). *Conceptual representation of culture in EFL textbook images: A multimodal analysis*. *Dinamika Ilmu*, 25(1), 99–122.
- Tahr, A. S., Mohammadzadeh, B., & Singh, U. S. (2023). *Speech acts and language function's representation in EFL high school English textbooks leading towards educational sustainability of northern Iraq*. *Preprints*, 202305.1060.
- Tajeddin, Z., & Pakzadian, M. (2020). *Representation of inner, outer, and expanding circle varieties and cultures in global ELT textbooks*. *Asian-Pacific Journal of Second and Foreign Language Education*, 5(1).
- Ulum, Ö., & Köksal, D. (2019). *Ideological and hegemonic practices in global and local EFL textbooks written for Turks and Persians*. *Acta Educationis Generalis*, 9(3), 66–88.
- van Dijk, T. A. (1998). *Ideology and discourse: A multidisciplinary*